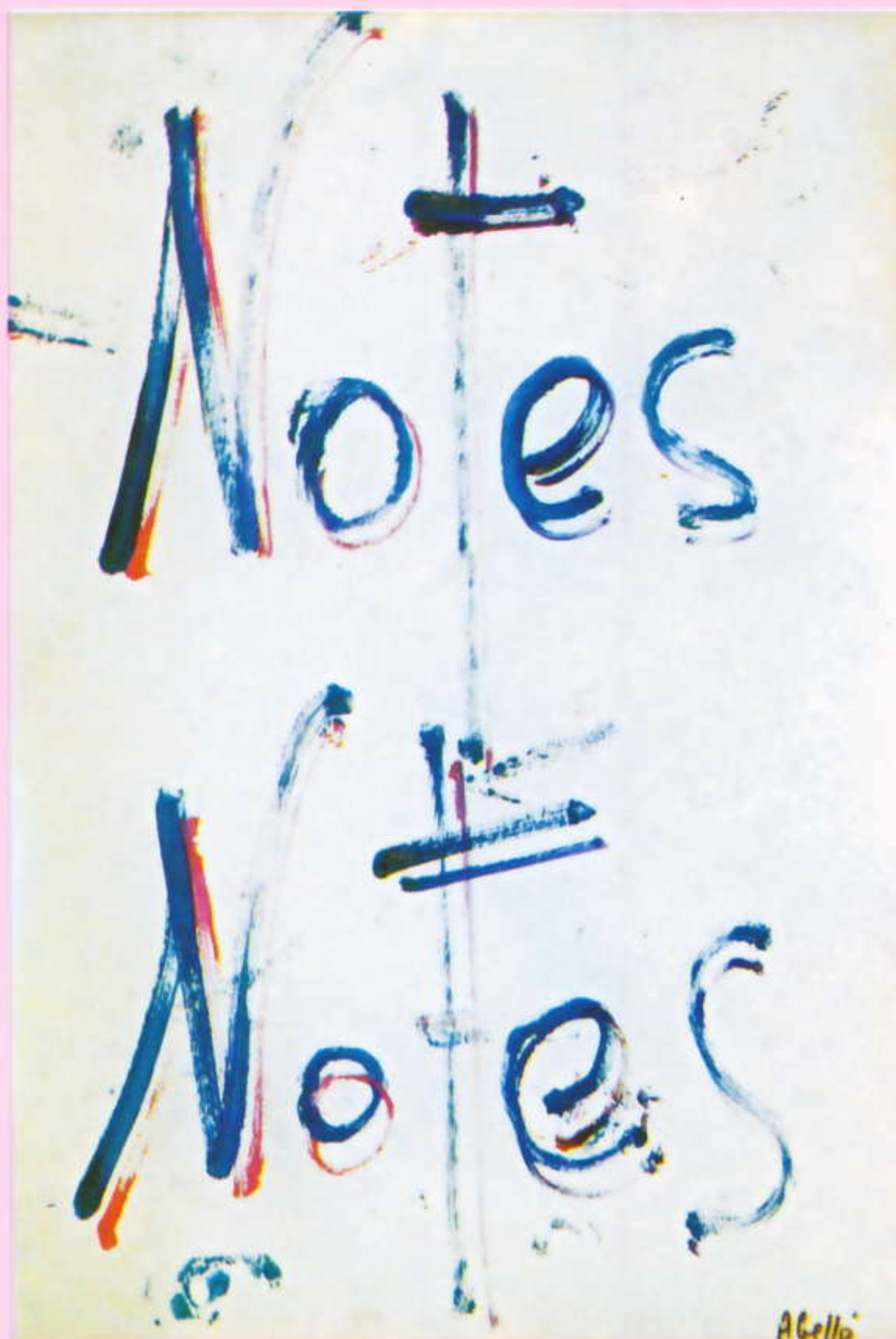

JAUME VILAGINÉS - ANTONI BASSOLAS - DIEGO GRANADO
ISIDRE GARCIA - JOSEP GORDI - PERE GORDI
JOAN VENTURA - JOSEP MASATS

VOLUM 3

EDITA
SALA FIVELLER
AJUNTAMENT DE MOLLET DEL VALLÈS
1989

JAUME VILAGINÉS - ANTONI BASSOLAS - DIEGO GRANADO
ISIDRE GARCIA - JOSEP GORDI - PERE GORDI
JOAN VENTURA - JOSEP MASATS

MOLLET DEL VALLÈS

NOTES

3

EDITA
SALA FIVELLER
AJUNTAMENT DE MOLLET DEL VALLÈS
1989

S U M A R I

	<i>Pàg.</i>
Presentació	5
Pròleg, <i>Montserrat Tura</i>	7
Berenguer de «Bannalocha». Batlle episcopal de Mollet, <i>Jaume Vilaginés i Segura</i>	9
Simó de Mollet. Rector de l'Ametlla del Vallès (1296-1344), <i>Antoni Bassolas</i>	19
L'estructura del testament a dues comunitats rurals: Martorelles i Sant Pere de Vilamajor (1700-1750), <i>Diego Granado</i>	35
Cronologia d'alcaldes de Mollet del Vallès (1821-1987), <i>Isidre Garcia</i>	43
Notes sobre el planejament urbanístic de Mollet del Vallès, <i>Josep Gordi i Pere Gordi</i>	51
Francesc Folguera i Grassi, arquitecte, <i>Joan Ventura</i>	63
Un llibre són paraules que volen abraçar un tros de vida, <i>Josep Masats</i>	73

PRESENTACIÓ

Encara que amb retard, essent fidels a la nostra cita anual, surt el tercer número de «Mollet del Vallès. Notes», tot aprofitant la nostra Festa Major d'hivern. La seva publicació ens produeix un doble motiu de joia. Primerament, hem d'agrair al pintor Joan Abelló l'haver-nos dissenyat el nou logotip de la revista. En segon lloc, hem d'alegrar-nos pel fet mateix d'estar altra vegada a la llum pública i, a més, amb un nombre major d'articles que en anteriors ocasions.

Com en els números anteriors, aquest volum segueix la mateixa línia de tractar temes relacionats amb el poble i la seva rodalia. També inclou un retrat literari sobre el pintor Joan Abelló, realitzat per J. Masats.

Finalment, convidem des d'aquí a tots aquells estudiosos o estudiants, interessats per Mollet i la seva comarca i que estiguin realitzant o hagin realitzat qualsevol tipus d'estudi rigorós, a col·laborar en propers números. Tota persona interessada pot posar-se en contacte amb la Sala Fiveller o amb l'Institut d'Estudis Sòcio-culturals de l'Ajuntament.

**Consell de Redacció
Sala Fiveller**

PRÒLEG

Poder prologar el número 3 de «Mollet del Vallès. Notes», és un motiu de satisfacció. I aquestes no són paraules protocolàries; són el fruit del convenciment profund de la necessitat que tot col·lectiu —i també, tot individu— conegui la seva realitat: el present, allò del passat immediat que ens condiciona i les circumstàncies més llunyanes en el temps que, indubtablement, han estat determinants en la nostra conformació com a poble o com a individus.

Aquest coneixement de nosaltres mateixos —consciència dels nostres orígens, dels nostres camins, dels nostres objectius actuals i antics— configuren una manera de ser, una identitat que ens singularitza i ens dóna personalitat.

Analitzar la nostra història, analitzar la nostra vida, la nostra gent, els nostres fets, ens ha de permetre, a més a més, evitar aquella forma de renúncia de nosaltres mateixos que és l'oblit i, també, reconèixer virtuts i defectes l'estímul dels quals, en un cas, o la seva transformació en altres, pot ser una forma d'afavorir la millora del nostre esdevenir col·lectiu en aquest procés inacabable vers el benestar i la felicitat.

Aquesta publicació, doncs, és l'expressió que en la nostra ciutat un grup d'estudiosos, amb rigorositat i persistència, està fent aquest treball. Això és un bon senyal, del qual cal felicitar-nos i al que cal continuar estimulants i afavorint.

Com a Alcalde de Mollet em complau remarcar-ho, i expressar la voluntat de col·laboració de la nostra institució per tal que sigui possible la continuïtat d'aquesta col·lecció, que voldrà dir la continuïtat de l'esforç individual i col·lectiu per a conèixer-nos millor, per a comprendre'ns millor i, així, per a fer millor, junts, la nostra ciutat.

Mollet del Vallès, desembre 1989.

Montserrat Tura

BERENGUER DE «BANNALLOCHA». BATLLE EPISCOPAL DE MOLLET

Jaume Vilaginés i Segura

Desfent mites

L'any 1893, Vicenç Plantada va publicar la que podríem considerar primera obra escrita sobre la història de Mollet. S'intitulava *Geografia local de Mollet del Vallès*¹, i en ella feia un repàs de la realitat del poble, alhora que oferia els primers detalls de la història de Mollet. Les seves fonts històriques eren molt escadusseres i la interpretació que donava estava marcada per les idees preconcebudes sobre el passat que dominaven a la seva època.

Vicenç Plantada destacava com a fet històric important la cessió, per part de dos senyors feudals del segle XII, d'un castell al bisbe de Barcelona, Sant Oleguer, a l'indret de Mollet on després va ser consagrada una església. El motiu de la donació era demanar el perdó pels mals i ofenses realitzats a l'Església.

Aquesta història ha estat adoptada com un capítol més de la història del poble i ha perdurat fins a l'actualitat². Fa uns anys, Joan Galtés va destacar la interpretació errònia dels fets en la seva obra *Guia històrico-artística de l'Església de Sant Vicenç de Mollet*³.

En realitat, Vicenç Plantada va fer una lectura equivocada d'un document del segle XII⁴. No es tractava d'una invenció sinó d'una interpretació excessivament lliure d'una informació verídica. El document ens explica com dos feudals, Pere Ramon i el seu germà Berenguer Ramon, van retornar els drets sobre l'honor de Mollet al bisbe de Barcelona, Oleguer —honor que havien pres il·legalment des de feia temps— i es disculpaven per les malifetes comeses, entre les quals destacava la retenció d'un sacerdot, Berenguer Guadall. Per tant, en el document ni es parla de castell, ni hi ha cap pretensió de fer-se perdonar els pecats, o motivació religiosa semblant, com apareix en la interpretació d'en Vicenç Plantada.

Si tenim en compte que en el segle XII s'observa una lluita aferrissada entre tots els poderosos per controlar les fonts de riquesa, s'entén fàcilment aquest document, en el qual observem com el bisbe Oleguer recupera el domini sobre una possessió de la diòcesi, la parròquia de Mollet. Com vàrem veure en el primer número de la revista, Mollet tenia com a senyor el bisbe de Barcelona; així, doncs, és lògic suposar que els dos germans varen intentar apoderar-se del domini sobre l'honor de Mollet; durant força temps ho van aconseguir, però el poder de la institució eclesiàstica va obligar-los a reconèixer la seva usurpació («*multa mala et iniurias*»).

En aquella època era freqüent que es fessin documents semblants, els quals ens expliquen només el final d'un procés llarg de lluites i disputes. Ens parlen des del punt de vista de la part més important (que també és la que pressiona perquè quedi constància escrita del pacte), que alhora és la que venç en la disputa, és a dir, en el nostre cas, el bisbe.

Per tant, hem d'entendre que l'expressió «*mala et iniurias*», i altres semblants, corresponen a un punt de vista només i, ni de bon tros, a l'absoluta realitat.

Objectivament, hem d'entendre que el document ens explica un capítol més de la lluita que els bisbes regeneradors de Barcelona, en el context d'un moviment molt més ampli anomenat Reforma Gregoriana, van sostenir per tornar a control episcopal possessions apropiades per feudals contra aquests mateixos.

Queda per tant la informació de Vicenç Plantada com una nota erudita, allunyada en el temps; criticable des del punt de vista històric, però valuosa pel que representa d'un primer intent de reconstruir la història del nostre poble.

Mollet: batllia episcopal

En el document que hem esmentat més amunt apareix Mollet com un honor i batllia: «*honorem de molleto et baiuliam*»⁵. La vila era possessió episcopal, com sabem, i com a tal era administrada per un batlle («*baiulus*»). Ja ho vàrem veure en el primer número de la revista⁶. En el capbreu que comentàvem apareixia un «*Berengarius baiulus episcopi*». El document amb el qual hem començat el present article ens ho confirma. La figura del batlle no era exclusiva de les institucions eclesiàstiques. Es feia extensiva a tot tipus d'administració rústica, inclosa la senyorial, laica i comtal. La tasca del batlle era administrar els béns patrimonials del senyor: tenir compte de les terres de «*dominicatura*»,

és a dir, les que gestionava directament el senyor, i principalment cobrar els censos que es recaptaven en el lloc ⁷.

Si agafem el cas de Mollet com exemple, podem veure que en el capbreu de 1144 (el qual ens explica qui pagava els censos al bisbe i quan pagava) es dóna fermesa a l'acte posant com a testimoni d'autoritat el batlle, el qual també rep el dret d'usufructuar els beneficis de l'honor:

«...Hoc totum sicut superius scriptum est hostendit et affirmavit berengarius de banneloca baiulus episcopi esse iuris episcopi et tenuisse et habuisse uoce episcopi...» ⁸.

Segons aquest dret de participar dels censos recaptats, hom pot suposar que el paper del batlle esdevenia el d'un personatge important. Important socialment, des del moment que era qui tenia el poder executiu en la recaptació dels censos. També, important econòmicament, perquè participava en la riquesa que generava el domini episcopal. En conseqüència, qui exercia el paper de batlle a Mollet esdevenia un personatge destacat i, per tant, no ens ha de passar desapercebut.

Anem, seguidament, a fer una aproximació a la seva persona i a la seva família, els Bannaloca, un altre cop amb la idea d'extreure'n una lliçó d'història social. En aquest cas, la família del batlle de Mollet ens servirà per a conèixer un sector social caracteritzat més pel poder econòmic, que no pas pel polític o militar. Una família que, posseint riquesa immobiliària, destacarà per la seva activitat financera.

Poder social i activitat econòmica

Com hem vist, el batlle de Mollet rebia el nom de «*Berengarius de Bannaloca*». Usava ja el cognom toponomàstic característic de les famílies que pertanyien a un estatus social important o s'hi pretenien incorporar. Aquest fet ens fa pensar que la relació entre el bisbe i el seu batlle, almenys a Mollet, hauria de comportar un enlairament social d'aquest darrer. De fet, la vinculació amb el bisbe havia d'estar regulada pels mateixos lligams feudals que qualsevol senyor mantenia amb els seus feudataris. El testament de la seva mare, de l'any 1153, ens ho demostra, donat que quan parla del bisbe el cita com a senyor, amb l'expressió que indica relació de dependència: «*domino suo*» ⁹. Si tenim en compte que, a l'època que estem estudiant, les relacions entre les persones freqüentment transcendien els individus per arribar a afectar les famílies, hom pot pensar que el càrrec que detentava Berenguer es feia extensiu a tota la seva família, tot i que no

ens consta documentalment. No sabem, no obstant, quan la família va esdevenir possessora del càrrec.

Coneixem, però, que abans del 1122 la batllia va estar sotmesa a la usurpació que abans hem esmentada, realitzada per Pere Ramon i Berenguer Ramon ¹⁰. Un cop aquests van decidir tornar la batllia al bisbe, probablement aquest va decidir cedir l'autoritat a una família rica i poderosa econòmicament, capaç de gestionar amb habilitat els béns de l'honor i també amb la virtut de poder satisfer les necessitats de numerari del bisbe. Efectivament, sabem que Ramona tenia deixats 50 sous al bisbe, dels quals perdonà en el seu testament 30 d'ells.

D'altra banda, els Bannaloca posseïen també l'avantatge de ser de Mollet. Sabem de l'existència del topònim Bannaloca l'any 1142, precisament a través del testament del bisbe Arnau ¹¹. Abans del capbreu de Mollet, (datable el 1144), coneixem l'existència del pare de Berenguer (el batlle) i espòs de Ramona, anomenat *Raimundi Arnalli de Bannaloca*, l'any 1136 ¹². Desconeixem si amb el càrrec de batlle, però amb la certesa de que mantenia algun tipus de vincle amb el bisbe, donat que apareix com a testimoni d'una donació que rep el bisbe Oleguer a Mollet ¹³, dada aquesta més que significativa.

El document que ens ofereix més informació sobre la família és el testament de Ramona, mare de Berenguer. Datat l'any 1153, ens demostra una capacitat econòmica insospitable ¹⁴. Quan testa Ramona, els seus dos fills, Berenguer i Pere, haurien de ser grans, majors d'edat i independents econòmicament, d'aquí que apareguin com a marmessors de la seva mare. No és d'estranyar, per tant, que Berenguer exerceixi ja com a batlle de Mollet, almenys des de 1144, data aproximada del capbreu. També hem de suposar que els dos germans havien heretat part del patrimoni del seu pare, aleshores ja mort (Ramona fent palès un gran record pel seu marit estableix que es celebri l'aniversari de la seva desaparició amb la participació de 30 preveres!). La riquesa de Ramona destaca especialment per la disponibilitat de numerari o, en tot cas, pel fet de lliurar crèdits o empenyoraments. Hom pot comptabilitzar de les seves donacions 143 sous, en efectiu o prestats, i 24 mancusos, els quals dóna fragmentàriament en funció de la venda del seu bestiar, però també de la recuperació dels seus crèdits («*suos debitos*»). La família de Ramona no es circumscriu als dos fills esmentats, sinó que tenia un altre fill més, Bernat, i tres filles, una, Maria, ja casada. La seva riquesa es manifesta també en la possessió de diversos esclaus musulmans («*sarracenos*»); esclaus domèstics segurament, perquè els cita amb nom propi, gairebé membres de la «família», entesa aquesta amb el sentit ampli d'unitat de convivència ¹⁵.

L'«estatus» social dels Bannalocha, és semblant al de la família de Mir de Mollet, que vàrem analitzar en el darrer número de la revista ¹⁶. Una família propietària, rica, vinculada amb senyors poderosos. De tota manera, aquesta classificació que fem queda difusa donat que durant el segle XII en aquests mateixos àmbits socials hi ha un grau de confusió notable. Vàrem veure els esforços de Mir i els seus germans per incorporar-se al món, que cada cop esdevindrà més tancat, dels feudals. Tot el seu comportament denotava l'ànsia de fer-se un lloc entre l'estament nobiliari.

En canvi, el poder dels Bannalocha és el diner. Ho hem vist en el cas de la mare, Ramona. En el seu testament reconeix ser creditora de dos empenyoraments ¹⁷. Ho confirmem amb els seus fills. Pere, ho sabem, va donar tres crèdits els anys 1166, 1171 i 1173 ¹⁸, a canvi de rebre diverses penyores, una d'elles un molí.

Exigència de diners i préstec financer

L'empenyorament va ser una modalitat d'activitat financera, durant el segle XII, força freqüent. A la societat de l'època es feia palesa la necessitat de numerari. Cada cop més, s'exigia la presència de diners en les relacions econòmiques, no només en les comercials, sinó també en els lligams entre senyor i pagès. L'augment dels intercanvis, amb la consolidació de mercats importants com el de Granollers, que aleshores ja imposava les seves mesures a tota la comarca («*X quarteras frumenti recipientis ad quartariam de Granoiers*») ¹⁹, com la cada cop més freqüent exigència senyorial de rebre els censos en diners, van activar la circulació monetària d'una forma considerable ²⁰. Pere de Bannalocha, com la seva mare, actuaven dintre del reduït cercle que deixava diners i, algun cop, efectes en espècie (cereals). Com que aleshores l'activitat creditícia no podia comportar cobrament d'interessos, perquè ho prohibien els canons eclesiàstics ²¹, la cessió del crèdit es feia a canvi de la possibilitat de l'usufructe d'alguna possessió rústica. Una terra en explotació o un molí podien servir com a penyores d'un crèdit. Per exemple, l'any 1171 ²² Bernat Bonfill i Berenguera, la seva dona, van rebre de Pere de Bannalocha 120 sous de diners de Barcelona, i unes quantitats en espècie, a canvi d'empenyorar el seu molí amb totes les seves parts, utensilis i terres, a Mollet, amb el compromís de tornar un temps més tard el diner i tot el cereal prestat. El benefici de Pere estava en poder gaudir de l'usdefruit del molí mentrestant. En aquest cas sembla que els deutors no van poder tornar el que devien en el període establert i, tal com s'especificava en el document ²³, la propietat va passar a Pere, el qual va cedir el molí al seu

nebot Bernat. Tot això ho sabem perquè Bernat va acabar venent el molí uns anys més tard ²⁴.

L'ocupació dels Bannachola ens descobreix un sector que desenvolupa en el camp una activitat financera. A diferència dels grups financers de la ciutat, no hi ha un abandonament de les tasques agràries, que continuen essent l'ocupació més important ²⁵. De la mateixa manera, no es pot comparar l'activitat creditora de la ciutat amb la que realitzen els Bannalocha, donat que aquella, vinculada amb el comerç marítim i amb la Cort, tenia unes magnituds molt més grans.

D'altra banda, en l'ocupació creditícia dels Bannalocha no es produeix acumulació de capital, com ho demostra el comportament de Ramona en el seu testament ²⁶. La importància econòmica d'aquesta activitat financera es basa en el paper que té de col·laborar en la circulació monetària i en la dinamització econòmica. Però, potser més que això, en la importància social de demostrar-nos una forma diferent de prosperar i enquadrar-se en la societat. A diferència de famílies com els Mollet, que cerquen el seu lloc en la noblesa i troben els seus models en els comportaments dilapidadors, els Bannalocha són els que cerquen el seu lloc a recer dels poderosos, però com administradors i com creditors. Ells nodriran les exigències de numerari dels primers. No necessitaran diners, com els nobles; ells els deixaran.

Més microtopònims: Palau Fisc, Bannalocha i la Pedra Salvadora

Un altre cop sobta la presència de microtopònims que ens resulten familiars. La idea de l'article no era estudiar-los, d'aquí que no hi hagi la intenció de treballar-los ni de situar-los en el mapa actual del municipi. Sí, però, que val la pena que els citem.

Els documents ens parlen amb insistència d'un nom de lloc, «*Palatio Fischo*» ²⁷, indret en el qual hi havia recs i molins. Nom enigmàtic, de significat desconegut, però que, de conèixer-lo, ens seria molt revelador de la geografia local de l'Alta Edat Mitjana. El topònim «*Bannalocha*» ²⁸, també desconegut, però situat indubtablement a Mollet. I finalment «*Petra de Salvatore*» ²⁹, citat en el testament de Ramona, identificable amb la Pedra Salvadora de Plana Lledó.

Tots ells, com els altres que han anat sorgint en els articles anteriors, així com alguns altres que ens han passat, exigeixen un estudi més aprofundit que deixem per una altra ocasió.

NOTES

1. Plantada i Fonolleda, V. i Payà i Raurich, J. *Geografia local de Mollet del Vallès*. Barcelona, 1893.
2. Solé i Tura, J. *Mollet, una mica d'història*. Mollet, 1981, pàg. 15.
3. Galtés i Pujol, J. *Guia històrico-artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès*. Mollet, 1985.
4. Arxiu de la Catedral de Barcelona (ACB), Liber Antiquitatum IV, fol. 195, doc. 449 (any 1122).
5. Ibid.
6. «El Capbreu de Mollet de 1144» a *Mollet del Vallès. Notes històriques*. No. 1, pàgs. 19-24.
7. Per ampliar el tema, vegeu: Bonnassie, P. *Catalunya mil anys enrera*, vol. 2, pàgs. 60-61.
8. ACB Lib. Ant. IV doc. 461, sense data.
9. Alturo, J. *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona. 942-1200* (ASA) Barcelona, 1985, vol. II, no. 285, pàgs. 314-317 (1153).
10. Vegeu nota 4.
11. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), pergamins de Ramon Berenguer IV, no. 145 (1142).
12. ACB, Lib. Ant. IV fol. 195, doc. 447 (1136).
13. Ibid.
14. Vegeu nota 9.
15. Ja sigui a la pròpia documentació, com sovint a la terminologia que usa l'antropologia, la paraula família pren un sentit ampli, que suposa el que té actualment, restringit a les relacions de parentiu, i incorpora tota aquella persona que forma part d'una unitat de residència, incloent servents o esclaus. De tota manera, nosaltres, exceptuant el cas ressenyat aquí, quan usem el terme ens referim a l'accepció que fem servir en el llenguatge col·loquial.
16. «Mir de Mollet. Un senyor feudal del segle XII». *Mollet del Vallès. Notes* no. 2 pàgs. 11-16.
17. Vegeu nota 9.
18. ASA vol. II no. 384 (1166), ASA vol. II no. 423 (1171), ASA vol. II no. 441 (1173).
19. ASA vol. II no. 423 (1171).
20. Va ser aquest un procés que va anar íntimament lligat al desenvolupament de la societat feudal. Vegeu: Bonnassie, P. *Catalunya...* vol. 2, pàgs. 269 i ss.
21. Fins a la baixa Edat Mitja, l'activitat creditícia amb interès va ser considerada com immoral i prohibida. Aquestes tasques van ser monopolitzades, lògicament, per sectors no cristians, especialment els jueus. Sobre el mateix vegeu: Sabatino López, R. *La revolución comercial en la Europa medieval*, Barcelona, 1981.
22. Vegeu nota 19.

23. «*ego Bernardus Bonefilii et uxor mea Berengaria debemus tibi Petro de Bainaloca CXX solidos denariorum... et VIII sextarios et II quarteras ordeï et X quartera frumenti... propter quos impignoramus tibi et tuis illud molendinum cum rego...* ASA vol. II no. 423 pàgs. 439 (1171).
24. ASA vol. II no. 511, pàg. 63 (1183).
25. Cal remarcar que l'activitat més important de la família Bannalocha és l'agrària. El profit que obtenen dels seus préstecs és bàsicament l'explotació agrària de les terres motiu de penyora. Per altra banda, cal fer notar que, en el decurs del segle XII, el Vallès era una àrea totalment rural i distant de Barcelona.
26. Ramona es comporta, quan testa, amb la mateixa liberalitat envers les institucions eclesiàstiques que ho fan els nobles laics.
27. Per exemple, l'any 1166: «*sito todo en la parroquia de San Vicente de Mollet, en el lugar nombrado de Palau Fisch*» trasllat de l'original, recollit a ASA vol. II no. 384, pàg. 402; o l'any 1183: «*in parrochia Sancti Vincentii de Molleto, in loco uocitato Palacio Fisco*», ASA, vol. III n. 511, pàg. 63.
28. Per exemple, l'any 1153: «*in ipsa quadra de Banalocha*», ASA, vol. II, no. 285, pàgs. 314-317.
29. Ibid.: «*Concessit (Ramona) filie sue illam uineam quam... ei*» *dederat in Petra Salvatore*» (1153)

A P È N D I X

Convinença entre el bisbe Oleguer de Barcelona i els germans Pere Ramón i Berenguer Ramón sobre la batllia de Mollet. *ACB Lib. Ant. IV fol. 195 n. 449*

*Notum sit omnibus hominibus qualiter Ego Petrus Raimundi et fratris mei berengarius Raimundi deffinimus et euacuamus honorem de moleto et baiuliam et quicquid noster rectitudinis est et omnia illa que illic habuimus et pos-
sedimus domino ollegario tarrachonensis metropolis archiepiscopo, propter
multa mala et iniurias quas ei, uidelicet archiepiscopo, et predecessoribus suis
episcopis et suis clericis fecimus et propter unum canonicum sedis barchino-
nensis et sacerdotem nomine berengarium gadalli quem cepimus et in uincu-
lis per multum temporis tenuimus. Propter ista mala supradicta, quia nullam
iusticiam et nullam emendationem de nostro ei facere potuimus, hanc deffini-
tionem seu euacuationem ei facimus. Si aut deinceps baiuliam hanc uel illic
aliquid in honore illa quesierimus nichil nobis ualeat nostra quesitio sed pro
sola presumptionem Cogamur dare morabetinus et post hec euacuatio firma
permaneant. Actum est hoc XVIII kalendas ianuarii anno domini ab incarna-
tione MCXXII. S+um petri raimundi. S+um berengarius raimundi qui hanc
euacuationem fecimus et firmauimus. S+um raimundi renardi S+um ermen-
gaudi sacerdotis atque canonici in cuius manu fit hec euacuatio et qui eam
scripsit die et anno predicto.*

Traducció

Sigui conegut per tots els homes com jo, Pere Ramón, i el meu germà, Berenguer Ramón, definim i tornem l'honor i batllia de Mollet i qualsevol cosa que és de nostra justícia i tot allò que allà tinguem i posseïm al senyor Oleguer arquebisbe metropolità de Tarragona, a causa dels molts danys i injúries les quals a ell, l'esmentat arquebisbe, i als bisbes predecessors seus i als seus clergues vàrem fer i perquè un canonge de la Seu de Barcelona i sacerdot, anomenat Berenguer Guadall, vàrem agafar com a ostatge i per molt temps vàrem tenir presoner. A causa de les esmentades malifetes, per les quals ni cap justícia ni cap esmena de la nostra part vam poder fer, li oferim aquesta definició i devolució. Si després aquesta batllia o qualsevol cosa de l'honor demanéssim, no sigui vàlida la nostra exigència, sinó per sola presumpció ens sigui exigít pagar cent morabatins i després aquesta donació resti definitiva. Fet a les 18 kalendas de gener de l'any de l'encarnació del Senyor 1122. Signa Pere Ramón; signa Berenguer Ramón, els quals aquesta donació vam fer i signàrem. Signa Ramón Renard; signa Ermengol, sacerdot, en la mà del qual es féu aquesta donació i la qual va escriure el dia i l'any abans esmentat.

SIMÓ DE MOLLET. RECTOR DE L'AMETLLA DEL VALLÈS (1296-1344)

Antoni Bassolas

El rectorologi de l'Ametlla comença l'any 932 amb «*Gratiosus, presbiter*», el qual apareix a l'Acta de Consagració de l'església de Sant Genís, màrtir, del mateix any ¹. Des de llavors, fins als nostres temps, el rectorologi de l'Ametlla el coneixem complert. De tots els rectors del poble, el que destaca com el més notable és en Simó de Mollet, del qual l'any 1725 un altre rector de l'Ametlla, en Pere Joan Dalmau, escriu: «est rector feu molt per la rectoria, com consta».

Qui era i que feu en Simó de Mollet a l'Ametlla? Que era oriund de Mollet ens ho indica ell mateix en un document del 1322, en parlar-nos del seu nebot Bernat de Mollet, nomenat beneficiat de l'altar de Santa Magdalena a l'església de l'Ametlla: «*Bernardus de Molleto... nunc haeres de Aribersch siue domorum Molendini de Bayalocha de parrochia Sancti Vincentii de Molleto...*» ².

Situem la seva entrada com a rector de l'Ametlla l'any 1296 perquè un any després ja té una intervenció a favor de la rectoria que suposa un coneixement profund de la parròquia.

Dels seus quasi cinquanta anys de rectorat —temps considerable que ens duu a creure que va accedir al càrrec força jove— es conserven 58 documents. Dos d'ells interessantíssims. El primer és un capbreu original, en pergamí, dels alous de la parròquia de l'Ametlla, manuscrit per ell mateix i amb data de 1323. El segon és una còpia del cartulari-institució del Benefici de Santa Maria Magdalena de l'església de l'Ametlla. L'original, com consta a la còpia, fou lliurat al museu del seminari de Barcelona per Mossèn Antoni Brias, l'any 1916, d'on desaparegué amb la devastació de 1936 ³.

És a través d'aquests dos documents, amb l'ajut d'algun altre, que podrem seguir la vida de Simó com a rector de l'Ametlla.

EL CAPBREU DE SIMÓ DE MOLLET

És un manuscrit de 28 fulls de pergamí, 19x29, que són 55 pàgines manuscrites, de les quals les 23 primeres són en llatí i les restants 32 en català. Falten els folis 11 i 12. Cada capítol comença amb la lletra inicial miniaturada en color blau o vermell. A més, cada paràgraf també està senyalat amb una petita miniatura dels mateixos colors i alternats; és a dir, un de blau, un de vermell... I com a curiositat hi ha la manera de senyalar el nombre de folis per pàgines patents a la vegada.

Comença el Capbreu dient-nos que: «Anno Domini millesimo trecentessimo vicesimo tertio fuit perfectum...»

Per arribar a la confecció del Capbreu, Mn. Simó ens diu que des del febrer de 1307 començà: «renovare diligenter et facere caputbreve sive librum de tota ordinatione sacristie et eius sacriste et de officio dicte monachie et eius servitor». I continua dient-nos que el Capbreu és un sol volum en el qual: «sunt scripta plura capitula», capítols que estudiarem un per un. Però abans d'aquests, Mn. Simó ens fa saber les dificultats i tribulacions per les quals ha tingut de passar per confeccionar-lo, tasca que li obliga a omplenar els quatre primers folis.

Comença afirmant que, durant el temps que necessità per ordenar tot el contingut en el Capbreu, li semblà bé de no residir personalment en la Parròquia, (no ens diu si amb el permís o no del Sr. Bisbe, encara que el suposem), a fi de salvaguardar i defensar els drets de l'esmentada església i dels seus membres.

Ens diu que, durant aquest temps, foren definides i determinades moltes qüestions i causes, que feia molt de temps havien estat deixades de banda; i que foren dutes a judici tant per part d'ell com per part dels parroquians i d'altres, entre els quals cita: Bernat de Rosanes i Berenguer de Bastida, cavallers de La Garriga i Santa Eulàlia, el Prior de Sant Miquel del Fai, i Ramon de Prat, cavaller de Bigues.

Ens recorda que el Benefici de l'altar de Santa Maria Verge, fou instituït el dia 3 d'octubre de 1268 pel sacerdot Perpinyà de Canal.

També ens assabenta que, el 22 de juny de 1317, ell mateix instituï el Benefici de l'altar de Santa Maria Magdalena, al qual uní després l'Ofici de Monjo amb el beneplàcit dels parroquians i del Bisbe de Barcelona, Ponç de Gualva. I que dit Benefici fou dotat de molts i diversos béns tant per ell mateix com pels parroquians i d'altres, com el cavaller Simó de Benlloc i Tiburgeta, la seva esposa.

Fa referència, també, a un inventari de totes les coses que trobà en prendre possessió de la Rectoria, i del seu testament. Inventari i testament que no hem pogut trobar en l'arxiu, encara que al final del Cartu-

lari, com ja veurem, sembla que hi hagin afegides algunes de les clàusules testamentàries.

Ens diu que ha fet registrar gran quantitat d'escriptures referents als béns parroquials, que no ho havien estat segurament per negligència notarial. A més, continua, n'ha recuperat d'altres que s'havien perdut per deixadesa o mala fe d'alguns dels seus antecessors. Totes queden dipositades i registrades en un llibre de l'escrivania de l'Ametlla, el qual tampoc s'ha conservat.

Ens fa saber, també, que durant alguns dels viatges que ha hagut de fer per ell o pels altres —i ens cita com a més important, segurament pel temps de la seva durada, el viatge que va fer a Roma «cum domino Rege Aragonum»—, desaparegueren algunes escriptures. No acusa a ningú en particular, però deixa entreveure que els atacs van cap a la Casa Plandolit, amb la qual tingué més d'una qüestió. Es nota en moltes de les dades del nostre arxiu, que la Casa Plandolit i la Parròquia eren els dos principals senyorius de l'Ametlla d'aquests segles.

Finalment acusa a alguns dels seus antecessors, sense citar-los particularment, d'haver estat negligents i de no haver estimat prou la Parròquia, ja que causaren danys i perjudicis a la mateixa església i altres membres de la comunitat.

Tot aquest treball fou causa, ens diu, que sofrís molt i que tingués moltes dificultats en voler recuperar i posar-ho tot en ordre. Podem dir que no es deixà res al tinter.

Davant tot això que ens dóna a conèixer Mn. Simó, no sabem si dir que, en prendre possessió de la nostra Parròquia, es trobà amb les coses tan embolicades que decidí arreglar-les, o que fou enviat expressament a la nostra Parròquia per veure si podia arreglar-les.

Ho desconeixem. Encara que, tenint en compte la decisió amb què ho fa i el resultat obtingut, ens inclinem més per la segona suposició, és a dir, que fou enviat per posar-ho tot en ordre.

Després d'aquesta llarga introducció, passa Mn. Simó a donar-nos compte de totes les qüestions més principals de la Parròquia. Ho distribueix en sis capítols:

- I. De intestia, exorquia, iure comestionis nupciarum. De vigiliis dandis in vesperis diei pasche et de novenariis defunctorum.
- II. De decimis... dandis de agris altaris Ste. Mariae.
- III. De agrariis monasterii Sti. Michaelis de Fallio.
- IV. De decimo «caminal».
- V. Dels Honors de diversos Masos que deuen delma i altres qüestions.

VI. Dels censals de l'església de l'Ametlla i del seu Rector.

Aquest últim capítol és el que correspon a les 32 pàgines manuscrites en català.

En el Capbreu, Mn. Simó només cita els documents donant-nos a conèixer el tema i la data de cada un d'ells. Ara bé, de quasi tots aquests documents es conserva la còpia autèntica, cosa que ens ha ajudat moltíssim en el seu estudi.

I. *De intestia, exorquia, etc...*

Poc temps després d'arribar a l'Ametlla, vers el 1298, i amb el desig de deixar-ho tot arreglat, com ens diu ell mateix, provoca una qüestió sobre els Usos i Costums, és a dir, obligacions recíproques entre el Rector i els parroquians. Aquests tenen nomenats procuradors seus per totes les qüestions i per aquell any en Pere Bort i Guerau de Palau.

La qüestió és sobre 32 Usos i Costums. Qüestió que és presentada, perquè doni la sentència definitiva, al sacerdot i Beneficiat de Granollers Pere de Noguera, notari autoritzat pel Bisbe Bernat de Barcelona. Aquesta és firmada el 15 de març de 1299. Hi eren presents com a testimonis: Jaume de Palau, Ramon de «Podiolo», Jaume de Santa Eulàlia, Bernat de Llerona, Simó de Plandolit i Arnau de Valls. El nostre Rector va estar d'acord amb la sentència encara que, com ens diu, «fuisset gravatus in multis». No es podia demanar més bona voluntat per part d'ell. En canvi, els Procuradors, en nom dels altres parroquians, van apel·lar encara en contra d'alguns aspectes de la sentència que, al cap d'un any, el 13 d'abril del 1300, se'ls hi concediren.

És interessant saber i conèixer aquests Usos i Costums de fa més de sis segles. Amb tot, és difícil jutjar-los segons la nostra mentalitat del segle XX. Els hem d'admetre com a cosa del temps. L'únic que podem fer és constatar la seva existència, sinó, hi ha el perill d'equivocar-se. Cert que es nota molt la intenció dels de baix de sostreure's del poder dels de dalt, alliberant-se de tot esclavatge. Ara bé, ¿no ha existit sempre això en la història de la humanitat? No és, encara avui dia, la cosa de més actualitat?

Una cosa destaquem de tota aquesta qüestió: en l'actitud de Mn. Simó hi veiem unes ganes autèntiques de suavitzar les penúries dels humils. Això no resta el que el Rector vetllés pels justos drets de la seva Parròquia, que també era mirar pel bé de tot el poble.

¿Quins eren, doncs, aquests Usos i Costums, objecte de la qüestió i subsegüent sentència? Creiem que n'hi ha prou donant el sentenciat a cada un d'ells per poder-los endevinar:

1. Que l'església, el Rector i la sagristia deuen rebre la tercera part de tots els béns mòbils de totes les persones de la Parròquia que han mort o morin «intestate et exorche», és a dir, sense testament i sense fills.
2. Que els amics o marmessors d'un difunt, quan se celebrin les misses «corpore insepulto», *NO* tenen obligació d'oferir, per cada missa, una «fogassiam denarialem», *NI* el mig quartar del millor vi que hi hagi en el Mas o Casa del difunt. Si ho presenten voluntàriament es pot acceptar.
3. Que els amics o marmessors d'un difunt, major d'edat, han de celebrar un Novenari per la seva ànima, i que en un dels dies de dit Novenari han d'oferir només un «civum farina».
4. Que els ciris, teies, brandons o candeles que es portin enceses el dia de l'enterrament, aquests són pels marmessors o amics, que poden fer-ne l'ús que creguin oportú.
5. Que els ciris, etc..., que es posen i s'encenen als altars de Sant Genís o Santa Maria, quan se celebren misses pels difunts, *NO* queden propietat de la Sagristia.
6. Que els ciris, etc..., que durant l'any es donen o s'encenen a l'altar de Santa Maria Magdalena per devoció, fora dels del dia de la festa, *NO* queden propietat de la Sagristia.
7. Que totes les deixes que es fan a dit altar, en els testaments, són del Rector, excepte si són honors i possessions que, llavors, queden de dit altar.
8. Que si els parroquians fan els testaments en la Parròquia, aquests han de quedar en poder del Rector; però si es fan a Barcelona o en un altre lloc, llavors, poden quedar en poder dels notaris d'aquests llocs. I el Rector no pot dir res.
9. El mateix s'ha de dir dels capítols matrimonials.
10. Que els parroquians *NO* han de donar delmes dels alls, quan la collita no és superior als deu forcs.
11. Que en la sepultura d'un albat, tots els Burgesos i Masovers han de donar a l'església una lliura de bona cera.
12. Que els citats anteriorment *NO* tenen obligació de donar al Monjo un quartar de vi, *NI* una sisena de blat.
13. Que els Masos deshabitats, encara que es cultivin les terres, *NO* han de donar el degut per raó de la vigília de Pasqua, com així ho fan els habitats.

14. Que tots els parroquians majors de 14 anys, masculins i femenins, han d'anar a l'església en les festes de Nadal, Pasqua, Pentecostès, Tots els Sants, i Sant Genís, i assistir a la Missa en família; i que l'amo i la senyora de cada un dels Masos o Cases, pujant a l'altar major, han d'oferir els seus fills i filles. Si voluntàriament donen quelcom, es pot acceptar.
15. Que tots aquells que en la Parròquia plantin «caules, porros et cepas» donin els deguts delmes per Nadal. Que si en gaudeixen o en venen abans, guardin dits delmes per aital diada.
16. Que els marmessors de tots els difunts haguts des de cinc anys enrera i els que hi haurà en l'esdevenidor, aquests últims quan succeeixin, parlin amb el Rector sobre tot el disposat en els testaments en bé de les seves ànimes, a fi i a efecte que no hi hagi errors ni enganys.
17. Que dits marmessors poden procedir en les pies causes i sufragis segons ells creguin oportú i sense l'assentiment del Rector.
18. Que la Sagristia solament deu enviar de cens al Sr. Bisbe una lliura de candeles.
19. Que tots els Masos deuen donar al Rector i als seus successors, cada any i per raó de vigília, mitja quartera de bon blat i un «cop», mesura de Granollers. (Uns anys després, a quatre dels Massos: Sant Nicolau, Tarragona, Buadela i Pous inferior, se'ls ho redueix a «singulas punerias frumenti»).
20. Que la Sagristia i el sagristà han de donar, cada any, al Rector, deu lliures de bona cera i un quartà i mig d'oli. Per Nadal, l'oli i cinc lliures de cera; i per Pasqua la resta.
21. Que la Sagristia ha de donar al Rector dos sous cada any i per cada una de les festes de Nadal, Pasqua, Pentecostès i Tots els Sants.
22. Que el Rector, per cada una de les citades festes, ha de donar al Diaca i al Monjo sis diners a cada un.
23. Que la Sagristia ha de complir amb els seus deures, com donar els ciris i tot el necessari per culte. En canvi, *NO* té obligació de comprar els «urceos» per portar l'aigua, ja que això és un deure personal del Monjo.
24. Que la Sagristia deu donar sis diners al Monjo en la festa dels Rams, per raó d'anar a buscar els Sant Olis.
25. Que la mateixa Sagristia deu donar el pa i el vi a tots els sacerdots que celebrin durant l'any.
26. També ha de donar el vi als parroquians «post comunem in illis

tribus festis in quibus comunicant, illis videlicet qui comunicaverunt sicut assuetum est».

27. Que el Rector deu portar i donar a tots els parroquians que assisteixin a les Vespres del dia de Pasqua vi del millor i suficient per a tots. Ara bé, si, després que n'hagin begut, els parroquians volen ballar o jugar, etc..., i després repetir de vi, llavors el Rector no té l'obligació de tornar a portar-ne.
28. Els que es casen han de donar al Rector, després de la benedicció nupcial: «pro unaquaque comestione, scilicet: maiores, quinque solidos; mediocres, quatuor solidos; minores, tres solidos». (Un any després, havent-se queixat d'això els parroquians, se'ls hi rebaixa a tres sous i mig o a tres, segons siguin d'un Mas que doni vigília sencera o no).
29. També han de donar una lliura de candeles. Aquestes deuen ésser cremades en els oficis divins i per tant quedar per la Sagristia.
30. També han d'oferir, en la Missa nupcial, «duas fogassas denariales» i mig quartar de vi, i ciris per valor de quatre diners. Deuen redimir «placentem arrarum» per un diner, i si volen redimir els predits ciris que ho facin pel seu preu.
31. Tots els Masos han de donar al Monjo de la Parròquia cada any, i per la festa de Sant Pere i Sant Fèlix d'agost, una sisena de bon ordi; i per Tots els Sants, un quartar de bon vi.
32. Tots els habitants de la Parròquia han de donar al Monjo, en la festa de Pasqua, un parell d'ous «pro quolibet domicilio affocato».

Conegudes aquestes sentències, potser l'únic que podem dir, amb les degudes reserves, és el que ens diu l'historiador Pierre Vilar: «Aquella tàctica d'anar a buscar el protector que semblava menys amenaçador, feta pels febles, artesans o petits propietaris dues, tres o quatre generacions enrera, els comporta ara fins i tot haver quasi de discutir la possessió del domini de les seves propietats; ...les obligacions acostumades del pagès envers el senyor —relacions de producció en el sentit estricte— són evidentment una acumulació d'usurpacions progressives»⁴.

Sia com sia, hem de insistir amb la bona voluntat del nostre Rector per suavitzar tota aquesta difícil situació. És perillós, dins la nostra mentalitat-segle XX, voler jutjar el que es reflecteix a aquests documents del segle XIV. Si poguéssim escoltar de paraula aquells nostres avantpassats potser ho veuríem diferent. Val més, doncs, quedar-nos només en el fet documental.

II. *De decimis et primiciis dandis de agris altaris Stae. Mariae.*

La institució dels Beneficis radicats en els altars de les Parròquies comportava quasi sempre una administració a part. En certa manera aquests Beneficis, tot i estant subjectes al Rector institucionalment, gaudien d'una plena independència. Els Beneficiats d'aquests altars eren els administradors nats. I per això no és estrany que sorgissin discussions sobre el béns referents a dits Beneficis.

Aquest capítol només parla del Benefici de Santa Maria Verge.

Que el Rector hi havia de tenir quelcom a dir, ens ho manifesta quan ens diu que, aquest Benefici, ha recuperat set instruments públics i un Capbreu que «fuerint furtim et maliciose abstracta de cartulario dicte ecclesiae», recuperació que fou «per sententiam cum magno labore et expensis». La sentència és donada per Ramon de Vilalta, procurador general del Venerable Ponç, Bisbe de Barcelona, el 16 de novembre de 1317.

Cita, després, diversos documents referents als delmes i primícies deguts a aquest altar. Alguns són discussions amb el beneficiat Guillem de Canal. Aquest nom ens fa suposar que hauria d'ésser, aquest beneficiat, algun familiar del fundador del Benefici, Perpinyà de Canal. Llavors podria ésser que, aquest benefici, fos considerat més com a cosa familiar que no pas com a benefici de la Parròquia, i que d'aquí vinguessin moltes vegades les discussions. Tal cosa ens ve mig confirmada per una sentència sobre l'aigua de la Rectoria. En resum diu així la sentència: hi ha d'haver «tam de die quam de nocte» una escala adossada a la paret de l'hort de dit Benefici, per on el Rector i els seus familiars puguin anar-hi per vigilar el rec i l'aigua que hi passa, ja que aquesta és propietat de l'església i del Rector. La sentència és signada per Berenguer de Caldes, notari de Montbui en 1310.

III. *De agrariis monasterii Sancti Michaelis de Fallio.*

En aquest capítol Mn. Simó de Mollet cita sis documents, que són sentències en contra del Prior de Sant Miquel del Fai, a fi que pagui els delmes i primícies dels alous que el Monestir té dins el terme parroquial de l'Ametlla.

Aquestes qüestions, ens diu el mateix Rector, ja vénen de fa molts anys, ja que quasi tots els seus antecessors i sobretot en Bernat de Montornès, havien pledejat contra el mateix Monestir. Però es nota que dits Priors eren repatanis ja que aquestes qüestions perduren fins el segle XVII.

Totes aquestes sentències, ens informa, estan ben guardades en el Cartulari parroquial per quan es necessitin.

Per ell sabem que, el citat Monestir, des de feia molt temps estava regit per estrangers, i així ens diu que, els Priors de Sant Miquel del Fai, són monjos «monasterii Sancti Victoris de civitate Marcilie», i que aquests miraven de no pagar el degut, sempre que podien.

Precisament el document, del qual coneixem l'anteriorment escrit, són les lletres del Sr. Bisbe de Barcelona dirigides al Sr. Batlle de la Baronia de Montbui, perquè doni ordre al Prior de pagar els delmes. Transcrivim aquestes lletres interessants:

«De part del Senor Bisbe Ponç de Barcelona an Pere de Sant Martí Batle de Montbui saluts et gratia. Deimus eus manam fermament e destreta que vos que forfassats e destrenguessets si fer no ho vulien lo Prior de Sent Michel des Fai e tots los Batles seus o Levadors de les agres eus de donar dècima et primícia al Rector de Sent Genís de SAMENLA de tots aquels agrers qui son dins la Paròquia. La qual dècima e primícia a remoure tota frau se deu levar primerament de lo munt ans que agrer sen leu ne negu altre dret de Senor ni daltre. E pus dacho que roma al munt ques paguen los agrers els altres drets. E si tant es que lagrer en leu abans quel deuma ni la promeya, coues per dret et per raho quel deume et la promeya sen leu... del agrer e de tot altre dret, quis leu de tot lo munt abans que el deuma ne la promeya ne sia levada. Cor en altre manera frau seria del Rector e de lesgleya. E a so es estat reconegut per nos e per en Guillem Tarafa Canonge et Jutge e Conseyler nostre, en presència den Bertran de Xalancho Prior de dit Monestir de Sent Michel, et den Ramon Dachs escriva nostre. E axi volem que ho fassats seguis vos, et aquels qui Batles sien nostres daquela horanant. E que non esperen vos ni els altre manament ni letra de nos. Dat Barchinona septimo Calendas Augusti anno Domini millesimo tercentesimo octavo, cum interlinear posito in quarta et sexta linea ubi dicitur et primitia. E volem que vistes les presents les rescats al dit Rector, e fets li restituir tot so que pres o retengut sen ayen». La data del document: el 26 de juliol de l'any 1308.

¿Quin poder tenien els Bisbes de Barcelona sobre la Baronia i els seus Batlles? Perquè les citades lletres són un manament, i encara els diu que no n'esperin cap més. En Jordi Plantada i Aznar, en el seu llibre sobre la Baronia, ens fa saber:

«Seguimos con las noticias del Feudo de Montbuy, hasta 1381:

1253: El Castillo y el Señorío Jurisdiccional pertenecen al Obispo de Barcelona, don Berenguer de Palou, por compra.

- 1289: Ejerce la castellanía Simon Llor y la cede a su hijo.
 1290: Pignoración del Castillo por el Obispo de Barcelona.
 1331: Miguel de Palou, Canónigo de Barcelona, posee el Castillo durante su vida.
 1351-1359: El Castillo sirve de prisión al Obispado de Barcelona, donde los clérigos viven a pan seco y agua tres veces por semana.
 1370: El Obispo de Barcelona todavía es Señor del Castillo».
 (op. cit. pág. 46)

No és estrany, doncs, que els Bisbes de Barcelona poguessin enviar lletres autoritatives, com les anteriorment transcrites.

IV. *De decimo «caminal».*

Comença aquest capítol amb aquestes paraules: «Sententiae de pluribus et diversis contentionibus quae dum fuerunt mote inter Simonem de Molleto rectorem ecclesiae predictae de Amigdalo et Bernardum de Rosanes et Berengarium de Bastida milites et consortes cum dicto rectore in decimo quod in parochiam ecclesiae predictae vulgari-ter dicitur et nominatur «delma caminal».

Què era aquest «delma caminal»? Segons les citades paraules anteriors semblaria ésser un delme que existiria a tot arreu, però que en l'Ametlla tindria el nom particular de «caminal». Doncs bé, pel que hem pogut esbrinar en els documents que parlen d'aquest delme, ens ha semblat que es tractava del que en general es coneix, a tot arreu, pel «delme de carnelatge». Encara que hi deuria haver quelcom diferent i particular aquí en l'Ametlla, que no hem pogut esbrinar.

També desconeixem la raó de la participació en el repartiment d'aquest delme dels dos citats cavallers, un de La Garriga i l'altre de Santa Eulàlia de Ronçana. Aquests, ens diuen els documents, tenien el deure de vetllar i defensar aquest delme. Sobretot es parla del que havia de donar la Casa Plandolit, dient-nos fins i tot que aquest delme que dóna la citada Casa no va en contra del disposat i donat en sentència pel Bisbe Berenguer de Barcelona, de bona memòria, el 13 de febrer de 1216, entre la senyora Guillelma de Plandolit i el llavors Rector de l'Ametlla, Arnau de Pertegàs.

Ens dóna a conèixer també, el Capbreu, l'existència d'una Casa edificada a la Sagrera on es guardava tot el recollit a fi de repartir-ho. La manera de repartir-ho, i d'aquí deuriem venir les qüestions entre el Rector i els citats cavallers, era així: De tot el recollit se'n fa nou parts;

cinc són per l'església i el Rector, i les altres quatre pels cavallers, exceptuada la carn de la que se'n fan tres parts, una per cada un.

En temps de Mn. Jaume Quintanas, a començ del segle XVIII, en tornarem a parlar d'aquest delme i més en concret.

V. *Dels honors de diversos Masos que deuen delme, i altres qüestions.*

És el capítol menys interessant de tot el Capbreu i del que es conserven solament dos dels documents citats. Ens diu Mn. Simó que algunes de les qüestions citades en el capítol li han donat feina per poder-les arreglar degut a què feia més de cinquanta anys que les havien deixat de banda. Aquestes qüestions són diverses: establiments, donacions, vendes, etc..., com també es parla d'algun Mas que es descuidava de pagar els delmes, però sense citar-ne cap en particular.

VI. *Rúbrica dels Censals de l'Església de l'Ametlla i del seu Rector.*

Aquest capítol és l'última part del Capbreu i la més llarga. Comprèn 14 dels folis en pergamí, i és manuscrita en català.

Tracta de tots els censos a percebre per la Parròquia i el Rector de tots els alous de dita església. I ho exposa citant els Masos un per un. Aquests Masos que tenen terres en alou de la Parròquia són: 30 de l'Ametlla, 2 de Llerona i un de Bigues.

CARTULARI - INSTITUCIÓ DEL BENEFICI DE STA. MARIA MAGDALENA

A més del Capbreu estudiat anteriorment, existeix en el nostre arxiu la còpia d'aquest Cartulari. Llàstima que l'original s'hagi perdut. Amb tot, tenim una descripció del mateix original. Mn. Antoni Figueres, en el seu llibre-resum d'escriptures de l'any 1680⁵, ens diu que era: «Un Còdern de pergami que y ha 14 fullas en lo qual estan assentats los actas que fan per lo Benefici de Santa Magdalena y otras pertanyents a dit Benefici».

La còpia que posseïm és de finals del segle XVIII, així com també les còpies dels altres documents. I comença dient-nos:

«Assi arreu en aquest libra o capbreu comensa en alguna partida del fet de la ordinació e Institució del Preverat o del Prevere qualque qual per temps serà del altar de Santa Maria Magdalena edificat en lesgleya de Sant Genís de Samenla, la qual ordinació e Institució ab ajustament empero de la Mongia de la dita Esgleya en Simon de Molet Prevera e Patro del dit altar feu en la dita Esgleya de volentat e de consentiment del homrat Senor en Pons Bisba de Barchelona e de tots los Paroquians de la dita Esgleya la qual dita ordinació e Institució tots los damunt dits fermaren e loaren axi que en las cartas daqui fetas largament se conte».

I segueix la carta d'institució del citat benefici:

«On fo cert e veritat que el dia e any en lo qual hom comtava octavo Calendas Julii anno Domini Millesimo Tercentesimo septimo decimo de consentiment e de voluntat de Nostre Senor Déu e de tota la cort celestial e a onrament especialment de la beneyta Santa Maria Magdalena e del seu altar lo qual era ja edificat en la dita Esgleya de Sent Genís Samenla e a be e a profit de las ànimas de tots fels Cristians axi dels defunts quo del vius e a onrament de la dita Esgleya e dels Rectors e dels Paroquians de aquela en Simon de Molet Prevera demunt dit a remey y tambe de la sua ànima e de tots los seus parents e benefaytors feu e ordena ab cartas publicas

.....
.....
On plach al dit Molet que en aquest present libra o capbreu perpetualment se pusca trobar per escrit la major substància de la ordinació e de las otras cartas las quals son del dit altar de Santa Maria Magdalena E la dita ordinació e Istitució es fermada e loada per lo dit dit Rector e per tots los Paro-

quians de la dita Esgleya la qual dita ordinació e Institució comensa en axi: Quia de bonis terrenis ea sola retinetur que ad honorem Dei et Sanctorum eius diferuntur et expenduntur

Actum est hoc octavo Calendas anno Domini Millesimo Tercentesimo septimo decimo prout supra jam continetur. Signum Jacobi Net Notarii publici Granullariorum qui hoc instrumentum divisum per Alfabetum scribi fecit et clausit die et anno prefixis».

Segueixen després totes les «ordinacions», és a dir, els drets i deures tant del Rector de la Parròquia, del Sagristà, Monjo, com també del Beneficiat. També ens fa conèixer els llegats a dit Benefici i que aquests són en profit del sacerdot encarregat de dit altar, menys les oblacions «ad Missam offeruntur ad osculum manus sacerdotis», que queden pel Rector de la Parròquia. En canvi aquest no pot privar que algú, per devoció, demani almoïna als «Christi fidelibus» pel sosteniment del sacerdot de dit altar.

Com que, en instituir-se aquest Benefici, se li ajuntà tot el referent a la Mongia amb el consentiment dels parroquians, ens dóna a conèixer diverses donacions antigues fetes a dita Mongia, i que per tant ara pertanyen al mateix Benefici. Amb tot recomana que, com que les rendes de dit altar són petites, el Beneficiat ajudi en les tasques parroquials al Rector i així podrà ésser ajudat econòmicament.

No cal dir que, havent instituït dit Benefici, és el mateix Mn. Simó el primer donador de béns a aquest altar de Sta. M.ª Magdalena. Així ens diu que, entre altres coses, comprà personalment i dels seus propis diners un camp on edificà casa, torre, corrals i que tot ho amurallà. Aquest camp, ens diu, era erm i ell l'ha fet treballar i cultivar. En el mateix camp hi va fer construir una bassa per recollir les aigües de la pluja a fi de poder-lo regar. El camp fou comprat a Bernat de Vilajussà, Guillelma la seva muller i Arsenda la seva mare. Es redimiren tots els censos a Ramon de Forns.

I acaba la còpia del Cartulari, dient-nos:

«Lo dit Simo de Molet feu donació perpetual al dit altar de Santa Maria Magdalena de la demunt dita pessa de torra o del demunt dit camp o pessa de terra ab carta pública feta per en Jauma Net Nott, pub, de Granoyers pridie Calendas Junii anno Domini Millesimo tercentesimo vicesimo sexto e daquesta donació lo dit Molet ne feu fer tres cartas partidas per A. B. C., de las quals lo dit Molet volt e ordena que la una per tos temps nestia al Cartoral del dit altar, l'altra nestia al Cartoral de lesglesia damunt dita de Samenla, e la tersa tenga lo Patró de dit altar. Empero la dita donació fo

feta al dit altar, que lo Rector del dit altar qualche qual per temps serà, sia per tot temps per cascu any tengut de fer dos aniversaris en lesgleya damunt dita de Sant Genís Samenla, so es a saber un en las Calendas del mes de mars per las ànimas de la molt Illma. Dona na Constansa de bona memòria Regina d'Aragó e de Cicília e de dona Bela que fo filla del Rey Manfra e Mara del noble en Roger de Lòria lo qual fo Almiral dels Regnes d'Aragó e de Casti-lla, e de Frara Bernat Peregrí de bona memòria Bisbe de Barcelona on lo dit Simó de Molet fo de Companya de cascu dels damunt dits. E sia feta la absolució sobre lo vas meu, e dels Rectors de dita Esgleya, e de Dolsa Riària. E altra aniversari se fassa per lo dia en lo qual Dolsa Riaria de la Parròquia de Samenla passarà desta vida, lo qual dia en que passarà desta vida sescrirà en aquest present capbreu.»

Sorprèn l'aparició d'aquests personatges com a beneficiaris de la devoció de Simó. La qüestió és quina relació existí entre el nostre Rector i tots aquests personatges citats? Què vol dir Mn. Simó quan ens diu «lo dit Simo de Molet fo de Companya de cascu dels damunt dits»? Hi ha relació entre això i el viatge, citat en l'estudi de l'anterior Capbreu, fet a Roma «cum domino Rege Aragonum»? Potser sí, però com que no ens diu la data, no podem saber de quin Rei es tracta. Només podem dir que la Reina Constança fou esposa de Pere el Gran i mare d'Alfons el Franc i de Jaume II, i que pel temps que Mn. Simó fou rector de l'Ametlla es podria tractar d'aquests dos últims. Quant a Roger de Llúria i al Bisbe Bernat Peregrí, si no se suposa que es refereix a algunes de les campanyes fetes per l'Almirall, a qui deuria acompanyar el Bisbe de Barcelona, contra Sicília o contra qui fos, no podem dir res més. Ens falten elements de judici per poder conèixer a què es refereix. Però el fet existeix.

En canvi, sí que podem parlar de la relació del nostre Rector amb Dolça Riària, segurament del Mas Riera, ja que consta escrit de les dues maneres en els documents. I precisament les coneixem per la Visita Pastoral realitzada a l'Ametlla, el 1313. Aquestes relacions eren sentimentals i públiques, de les quals, havent-se'n arrepentit i havent-les ja deixat, Mn. Simó és absolt pel mateix Bisbe en la citada Visita Pastoral. Contra semblants coses lluitaven molt els Bisbes de Barcelona, i és en Bernat Peregrí que té unes disposicions per a reflexió dels sacerdots referents al celibat. Aquest mateix Bisbe és el que comença les obres de l'actual Catedral de Barcelona.

Darrerries del Rectorat de Mn. Simó de Mollet

Llarg fou el seu Rectorat. Prop de cinquanta anys. El final del qual l'hem de buscar pels voltants de l'any 1344. La raó d'això la trobem en una nota que ens dóna ell mateix en l'esmentat Cartulari. Ens diu que, havent manat el Bisbe de Barcelona l'any 1343 que tots els patrons dels Beneficis anessin personalment a Barcelona a donar comptes de tot el referent aquells, ell ho ha hagut de fer per carta ja que «no poguer el dit any anar a Barcelona personalment per raho de vey».

Fins i tot coneixem que per aquesta mateixa raó de vellesa, tingué a dos sacerdots com a Regents de la Parròquia, quedant-se ell només amb el títol de Rector i com a Patró del Benefici de Sta. Maria Magdalena. Els dos Regents són nomenats en 1338 i 1340, i són Mn. Jaume Font i Mn. Arnau Dalmau.

Per nosaltres ha estat molt interessant l'estudi d'aquest Rectorat. Esperem que el lector també li ho trobi, i que junts recordem amb estimació a Mn. Simó de Mollet, ja que «est Rector feu molt per la Rectoria, com consta».

NOTES

1. L'original de l'Acta de Consagració es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, pergamí 15 de Seniofred.
2. Els cognoms Mollet i Bayalocha (Banalocha) ens recorden famílies destacades de Mollet; vegeu el present i l'anterior número d'aquesta revista.
3. El capbreu i la còpia del cartulari es troben a l'Arxiu Parroquial de l'Ametlla.
4. Vilar, P. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, vol. II. Barcelona, 1977, pàg. 58.
5. Aquest llibre actualment es troba a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

L'ESTRUCTURA DEL TESTAMENT A DUES COMUNITATS RURALS: MARTORELLES I SANT PERE DE VILAMAJOR (1700-1750)

Diego Granado Valtueña

D'un temps ençà s'ha fet palesa la importància que té el testament com a font documental per a l'estudi de les societats pre-industrials. Han estat fonamentalment els historiadors francesos els encarregats de demostrar a la comunitat d'investigadors la validesa d'aquesta font per al coneixement de la religiositat popular, dins del marc de l'anomenada Història de les Mentalitats ¹.

Si bé és cert que el testament aporta informació de vegades molt significativa sobre aspectes econòmics, demogràfics i fins i tot socials, a nosaltres el que més ens interessa són aquelles dades que ens ajuden a comprendre quins sentiments religiosos i culturals en general tenien els habitants d'aquesta època. Tasca difícil de dur a terme perquè aquest terreny en el qual es mou l'historiador és veritablement relliscós i, per tant, s'han de llegir i interpretar amb molta cura les línies escrites als testaments, molt poques vegades absolutament explícites. Aquest treball, però, vam intentar fer-lo en un altre article ².

En aquesta ocasió ens concentrarem, si més no, en l'estudi de 77 testaments, 55 corresponents a Martorelles i els restants 22 a Sant Pere de Vilamajor, intentant analitzar la seva estructura interna. Molt gràficament, podríem dir que tractem de fer una mena de radiografia a aquesta font documental, a fi i efecte d'estudiar a fons la informació que ens proporciona.

Abans, però, potser seria convenient posar de manifest alguns fets específics que ajudarien a situar la nostra anàlisi posterior. En primer lloc, hem d'assenyalar que tots els testaments estan redactats en català,

la qual cosa és certament paradoxal si tenim en compte que el famós Decret de Nova Planta del 16 de gener de 1716 feia prohibició expressa d'utilitzar la llengua catalana tant a nivell oral com escrit en tot el Principat.

En segon lloc, està molt clar que els nostres testaments presenten una redacció extraordinàriament simplificada, que no té res a veure amb les reflexions filosòfiques sobre el sentit de la vida i la mort que apareixen en altres testaments corresponents als membres de les classes socials dominants residents a nuclis urbans, com per exemple Barcelona³. No podia ser d'altra manera, tenint en compte que els testadors de Martorelles i de Sant Pere de Vilamajor eren pagesos, jornalers i mestresses de casa, generalment de baix poder adquisitiu.

En tercer lloc, hem de fer constar que el testament en aquesta època tenia una funció molt diferent a l'actual. Durant la primera meitat del segle XVIII i durant tota l'època anterior, el testament complia una finalitat religiosa que es perd de manera quasi definitiva a partir del segle XIX. A partir d'aquest moment històric, les clàusules testamentàries reflecteixen preocupacions cada cop més netament econòmiques i menys pies. En aquest sentit, podem dir que el testament ha esdevingut laic, o en paraules de l'historiador Vovelle, «descristianitzat».

Estructura dels testaments

A) Al començament del document apareixen les típiques invocacions religioses que tenen com a objectiu fonamental per part del testador l'acollir-se a la protecció de la divinitat. La majoria dels testaments analitzats responen a les formulacions estereotipades «In Christi nomine, amén» i «En nom de Deu sie, amén». Els casos menys freqüents fan al·lusió a una redacció un xic més complexa del tipus «En nom de Nostre Senyor Deu Jesu Crist y de la Humil Verge Maria Mare sua, amén». Només en una ocasió ens hem trobat amb una invocació que fa esment al caràcter incert i mortal de la vida: «En nom de Deu sie amén per saber que tots som mortals y esser incerta la hora de la mort, per lo tant...»⁴.

Com pot apreciar-se clarament, les invocacions religioses que fan servir els capellans de les nostres parròquies, els quals són els encarregats de redactar els testaments davant la inexistència física d'un notari, són extremadament senzilles i poc elaborades. En aquest punt concret hem de confirmar l'opinió d'en Ricardo García Cárcel quan afirma que «potser la major simplificació es doni entre els pagesos»⁵. Tanmateix,

a la vila de Terrassa, i durant tot el segle XVIII, sembla evident aquesta economia de recursos a l'hora d'invocar a la divinitat, tal i com van demostrar Montserrat Moya i Montserrat Armengol ⁶.

B) A continuació s'especifica de forma prou explícita la filiació del testador o testadora: Nom, estat civil, nom del cònjuge, nom dels seus pares (indicant quasi bé sempre si encara són vius o finats), professió i també lloc de procedència.

C) Tot seguit es consigna l'estat mental i físic del testador o testadora. Tots ells deixen constància de què gaudeixin d'una bona salut psíquica. Els formulismes utilitzats de manera reiterada són del tipus: «estant empero ab mon bon enteniment y ferma paraula», «estant pero ab sa enteniment, integra memoria y ferma paraula», «clar de enteniment y ferma paraula», «ab plena advertencia, coneixement, judici y ferma paraula». Com es pot comprovar, es tracta de clixés molt semblants els uns dels altres, encara que tots volen expressar com a característica fonamental la fortalesa mental del testador/a, immune a qualsevol intromissió de persones que poguessin tergiversar la seva darrera voluntat.

Així doncs, entenem que el testador, fent servir aquestes clàusules testamentàries, vol fer manifesta la seva decisió lliure, alhora que sempre afirma la seva independència de judici en els seus postrers moments. No resulta molt difícil imaginar-se les suspicàcies que podien aixecar les darreres disposicions d'un testador en el cas hipotètic de què aquest reconegués per escrit la seva incapacitat mental. Els formulismes esmentats tenen com a principal objectiu doncs evitar aquests recels, així com també les actituds contràries a acceptar la suprema voluntat de la persona que ordena redactar testament.

Pel que fa a l'estat físic dels testadors, podem trobar-nos davant de tres tipus de situacions:

— «detingut de malaltia corporal». L'individu està malalt, encara que no en perill de morir immediatament. És un cas poc habitual.

— «detingut de malaltia corporal de la qual jach en lo llit y temo morir». En aquest cas, és molt possible que el testador, immobilitzat al seu llit, sigui ben conscient de que la fi de la seva vida es trobi molt a prop. És l'estat físic més freqüent, per la qual cosa hem d'inferir que els testadors de Martorelles i de Sant Pere de Vilamajor redactaven les seves darreres voluntats als moments finals de les seves vides.

— «estant sa de cos y enteniment». Formulisme utilitzat per les persones que demostren una major previsió, és a dir, aquells homes i dones que gaudint en aquell moment de bona salut intenten que el des-

tí, en forma de mort sobtada, no els impideixi manifestar per escrit els seus últims desitjos.

D) A continuació es consignen els noms dels marmessors, que són les persones encarregades de complir fidelment les disposicions dels testadors. Al llarg de la nostra investigació, vàrem poder constatar la presència d'un nombre de marmessors que oscil·la de 1 a 4. Generalitzant, sembla evident assenyalar que aquests personatges gaudien de la plena i total confiança del testador, i que, en la majoria de casos estudiats, eren familiars molt propers a ell: marit o muller, fills, germans i pares. Aquest fet prova un cop més la gran cohesió que s'observava a la família dins dels àmbits rurals.

Tanmateix, ens sembla molt significativa la figura del capellà-rector de la parròquia entre el grup dels marmessors. Aquest és nomenat marmessor en 19 ocasions, la qual cosa indica un percentatge del 24% amb relació al total de testaments analitzats. Aquesta estimable proporció ens demostra amb gran nitidesa la popularitat social i àdhuc la influència de què gaudia dit rector en aquelles èpoques, i molt especialment als nuclis rurals. Aquesta importància social, afegida als seus anys d'estudi, feien que el capellà de poble tingués un paper molt relevant en tota l'acció testamentària, que va des d'home de confiança del testador, a home encarregat de redactar el document.

El marmessor és un personatge fonamental, tal i com hem vist anteriorment. La prova suprema de la seva importància rau en el fet que el moribund testador, en moltes ocasions, deixa a les seves mans la resolució de temes tan vitals per ell com són l'indret de la inhumació, la cerimònia dels funerals, i àdhuc les misses que hauran de resar-se en benefici de la seva ànima.

La vida en el més enllà és l'esperança del cristià, la seva meta final. I serà el marmessor la persona encarregada de contribuir a que el finat pugui aconseguir el seu objectiu. Evidentment, seria impensable que un testador que es troba davant les portes de la mort confiés ni més ni menys que la seva salvació a persones de poca confiança.

És tanta la importància que el testador concedeix als seus marmessors que, en molts casos, preveu fins i tot que algú d'aquests pugui morir abans que ell mateix, amb el greu perill que aquest fet suposaria per al compliment de la seva darrera voluntat. Per evitar tal situació, el testador autoritza que, en defecte d'un marmessor, els restants puguin executar les seves resolucions. Aquesta raó explica el fet de què quasi bé sempre s'anomenin un seguit de marmessors i mai un de sol. D'aquesta manera, Francesch Donyó, en 1717, disposava el següent:

«Elegesch en Marmessors y del present meu ultim testament execu-

tors a Marianna Donyó muller mia a Grau Donyó germà meu y a Joseph Riera fadri pages de la Parroquia de Vilamajor, als quals junts o la mayor part de ells dono ple poder de cumplir i executar la present mia testamentaria disposició conforme abaix troabaran escrit y per mi ordenat» ⁷.

Un altre fet que confirma la importància del marmessor es refereix a que, de vegades, se'ls anomeni «tudors» o «curadors» de les persones i béns dels fills menors d'edat dels testadors. En altres ocasions se'ls encarrega la venda de tota la hisenda per a pagar els sufragis per l'ànima del finat, essent molt freqüent la frase «a disposicio de mos marmessors».

E) Un cop elegits els marmessors apareix de forma constant i invariable en tots els testaments una frase estereotipada: «Primera-ment vull que mos deutes sien pagats y les injurries restituhides». Aquest formulisme indica ben a les clares que el testador no vol començar el seu camí vers l'eternitat deixant sense resoldre afers terrenals que podrien perjudicar-lo un cop finat. Així doncs, deixa escrit que els seus deutes siguin satisfets als seus creditors.

F) Elecció del cementiri. Quan s'han deixat aclarits els temes anteriors, el testador tria el lloc i la parròquia on desitja reposar eternament. Aquest indret acostuma a ser generalment el cementiri de la població on esdevingui el seu òbit. Tanmateix consigna el lloc exacte on haurà d'ésser enterrat en el cas de què altres familiars propers hagin mort en la mateixa parròquia. Així, per exemple, Sever Xiol, el 1749, deixa escrita la següent disposició:

«elegesch la sepultura al meu cos fahedora en lo vas de Casa Matons del sementiri de Martorelles» ⁸.

G) Tot seguit, el testador disposa les misses i demás sufragis que hauran d'oficiar-se en honor i record de la seva ànima. El major o menor nombre de misses demanades pels testadors no s'ha d'interpretar, segons la nostra opinió, en funció d'una religiositat més o menys piadosa, que era comuna i generalitzada a tota la població. Ha d'explicar-se en funció de la capacitat econòmica de cada testador. Dit d'una manera més gràfica, podem considerar que a major riquesa, major nombre de misses encarregades, i a l'inrevés. En aquest mateix apartat resta especificat el nombre exacte de capellans que hauran de concelebrar els oficis, el preu de cada missa, així com també els altars on s'hauran de celebrar.

H) A continuació, el testador passa a ocupar-se d'un tema vital: la legació dels seus béns. En primer lloc acostuma a nomenar a fami-

liars i/o amics, als quals deixa una part molt variable del seu capital (normalment unes quantes monedes, estris domèstics, etc.). Després nomena els usufructuaris si el seu poder econòmic és considerable, i acaba consignant el nom de l'hereu universal, persona que es quedarà amb la part més important de l'herència.

I) El testament està arribant a la seva fi. En aquest moment, el titular del mateix deixa explicitat que aquesta és la seva última voluntat. Acostuma a utilitzar-se la fórmula següent: «Revocant ab lo present qualsevols altres testament o codicils per mi firmats fins lo dia present». O sia, que davant de l'últim testament redactat els anteriors perdien tota validesa.

J) Per últim, el testador indica la data exacta en que va ser signat el testament (dia, mes i any) així com també el lloc on es redactà. Seguidament signa, i també ho fan els testimonis cridats per tal ocasió. Així s'acaba el testament.

A P È N D I X

TRANSCRIPCIÓ DEL TESTAMENT DE PAU GAUSACHS, FET A 4 DE MAIG DE 1711

«In Christi Nomine Amen. Jo Pau Gausachs fadri pages de la Parrochia de St. Sadurni de Montornes vuy habitant en la present Parroquia de Sta. Maria de Martorelles, tots Bisbat de Barcelona, fill llegendim y natural de Pau Gausachs pages de dita Parrochia de Montornes, y de Engracia sa muller tots difunts, detingut de malaltia corporal; estant empero en mon bon enteniment y ferma paraula fas y orden lo present meu ultim testament per lo qual elegesch en marmessors y executors a Isidro Girona pages y a Isidro Camp pages, tots desta present dita Parrochia de Martorelles, als quals dono ple poders de executar.

Primer: vull y mano que tots mos deutes sien pagats y les injurries restituïdes. Item vull y mano que mon cos sie enterrat en lo cementiri de la dita Parrochia de Montornes y en lo vas de Casa de mos Pares y vull que la sepultura me sie feta ab assistencia de Sinch Preb: cantant dos officis y demes sufragis acostumats y vull que a cada un sie donada la caritat en dita Parrochia de Montornes acostumada; y així mateix ab dita assistencia de Preberes mesien fetes les honrres o Cap de any. Tots los altres empero bens meus mobles e immobles, veus forces y accions

mies universals aguts y per auer, y per anar que ara me pertanyen y me pertanyeran en lo esdevenidor en qualsevol part del mon, deix y atorch y a mi hereu meu universal fas e instituesch a Deu Nostre Senyor Jesu-christ y a la mia Anima, volent que de dits mos bens men sie celebrat un cantar en dita Iglesia Parrochial de Martorelles per son rector y vicari, donantli la caritat en dita Iglesia acostumada y lo demes restant de mos bens sie tot esmerçat per la Caritat de Cantars en dita Iglesia Parrochial de Montornes.

Aquesta es la mia ultima voluntat la qual vull que valega per dret de Testament. Revocant ab lo present meu ultim Testament qualsevols altres Testament o ultimes voluntats. Fet y firmat fonch lo present meu ultim testament en dita parrochia de Martorelles als quatre dias del mes de Maig del any del Senyor mil setcents y onse.

Testimonis cridats y per boca propia de dit testador pregats son Isidro Girona pages desta present Parrochia de Martorelles, y Joan Gauart pages dela Parrochia de St. Cipria de Tiana Bisbat de Barcelona».

NOTES

1. Vegeu, per exemple, Vovelle, M.: *Piété baroque et Déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle*. París, 1973. Goujard, P.: «Echec d'une sensibilité baroque: les testaments rouennais au XVIIIe siècle». ANNALES (E.S.C.). Gener-febrer 1981. Chaunu, P.: *La mort à Paris (XVIe, XVIIe, XVIIIe siècles)*.
2. Granado, D.: *Els comportaments de la població de Martorelles davant la mort (1700-1750)*. Mollet del Vallès, Notes 2. Mollet, 1988.
3. Vegeu la tesi de licenciatura d'Andreu Domingo. *La mort com a límit de la Representació. Un estudi del discurs eclesiàstic sobre la mort al segle XVII*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1983.
4. Testament de Patronilla Ribas (30-7-1719). Arxiu Parroquial de Sant Pere de Vilamajor. (Arxiu Diocesà de Barcelona), caixa 95, llibre 2.^{on}.
5. García Cárcel, R.: «La muerte en la Barcelona del Antiguo Régimen» dins Actas del II Congreso de Metodología Aplicada a las Ciencias Históricas. Santiago de Compostela, 1982, pàg. 119.
6. Moya, M. i Armengol, M.: «La consciència de la mort: la seguretat dels testaments» en L'AVENÇ n.º 78, 1985, pàg. 64-65.
7. Testament de Francesch Donyó (28-3-1717). Arxiu Parroquial de Martorelles (A.D.B.). Caixa 2, llibre 2.
8. Testament de Sever Xiol (7-4-1749). Arxiu Parroquial de Martorelles (A.D.B.). Caixa 2, llibre 2.

CRONOLOGIA D'ALCALDES DE MOLLET DEL VALLÈS (1821-1987)

Isidre Garcia i Algué

INTRODUCCIÓ

Amb aquesta cronologia d'alcaldes de Mollet del Vallès hem volgut oferir una breu aportació a la recerca i difusió de la nostra història local.

Malgrat l'origen aràbig del terme *alcalde*, a Catalunya no apareix sinó després de la promulgació dels decrets de la Nova Planta (1716), amb la introducció d'una nova terminologia pròpia del desig uniformador del règim borbònic.

Així, els termes de consell municipal o universitat ¹ es mutaren pel terme forani de «ayuntamiento» —ajuntament— i els antics, de consellers o jurats, esdevindran *regidors*.

L'aparició del vocable *alcalde* serà, també, conseqüència d'aquesta mateixa situació encara que amb una significació diferent de l'actual.

La significació de l'alcalde ve entroncada amb la nova distribució territorial del nostre país, amb la supressió de les Vegueries i sotvegueries com a elements de divisió territorial i l'aparició del corregiment i les Alcaldies Majors.

Neix així l'Alcaldia Major amb l'Alcalde Major exercint funcions judicials i administratives de caràcter supramunicipal.

En aquest període, l'organització del nostre municipi ² queda adscrit al corregiment de Mataró.

És, emperò, amb la Constitució de Cádiz de 1812 on les funcions de l'*alcalde* com a representant municipal, de caràcter administratiu i polític, iniciaran una etapa de concreció competencial duent, al llarg del temps, a la consolidació de la institució Alcaldia i dels alcaldes ³.

NOTES

1. Galtés i Pujol, J.: «*Orígens i formació del municipi de Mollet del Vallès*» a Notes Històriques de Mollet del Vallès, Núm. 1 (Mollet del Vallès), Sala Fiveller, 1987, pp. 15-18.
2. Tarrés i Massaguer, Josep M.^a: «*Parets del Vallès. Aproximació històrica al segle XVIII*». Ajuntament de Parets del Vallès. 1988. Estudis Locals, 1.
(Estudi molt acurat de la Batllia de Mollet, Parets i Gallechs. Inclou cronologia de batlles).
3. Caldria citar, aquí, tot el repertori legislatiu generat des de la Constitució de Càdiz a les actuals lleis de règim local:
Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local, publicada en el B.O.E. Núm. 80 de 3 de Abril de 1985, d'àmbit estatal; i la també vigent Llei 8/1987 de 15 d'Abril, Municipal i de Règim Local de Catalunya, publicada en el D.O.G.C. Núm. 832 de 27 d'Abril de 1987, d'àmbit autonòmic.

Heus aquí dues referències de legislació del règim local:

- a) Constitució dels Ajuntaments Constitucionals. Regulació de la formació.
Decret de 23 de Maig de 1812.

«Las Cortes Generales y extraordinarias convencidas de que no interesa menos al bien y la tranquilidad de las familias que a la prosperidad de la Nación el que se establezcan Ayuntamientos con la mayor brevedad en aquellos pueblos que no habiéndolos tenido hasta aquí, conviene que los tengan en adelante, como también el que para evitar las dudas que puedan suscitarse en la ejecución de lo sancionado por la Constitución, se establezca una regla uniforme para el nombramiento, forma de elección y número de sus individuos, decretan:

I. Cualquiera pueblo que no tenga Ayuntamiento, y cuya población no llegue a mil almas, y que por sus particulares circunstancias de agricultura, industria o población considere que debe tener Ayuntamiento lo hará presente a la Diputación de la Provincia, para que en virtud de su informe se provea lo conveniente por el Gobierno...

III. Debiendo cesar en virtud de lo prevenido en el art. 312 de la Constitución los regidores y demás oficios perpetuos de Ayuntamiento, luego que se reciba y publique en cada pueblo la Constitución y este decreto se pasará a elegirlos a pluralidad absoluta de votos...».

- b) Organització municipal i competències de l'alcaldia:
Reial Decret de 23 de Juliol de 1835.

«TITULO I. Art. 1.º

Los Ayuntamientos de la Península e islas adyacentes se compondrán:
De un alcalde.

De uno o más tenientes de alcalde donde lo exija el vecindario de la población.
De cierto número de regidores según el respectivo vecindario de cada pueblo.
De un procurador del Común.

TITULO II. Art. 6.º

. Todos los oficios de república y sus dependencias son de elección libre...

Art. 7.º

Los cargos de alcalde, los tenientes de alcalde y el del Procurador del Común durarán dos años. Los de regidor se servirán por el espacio de cuatro años, renovándose parcialmente cada dos años...

Art. 13.

Es acto positivo de lustre y de honor, para sí y para su familia, el haber servido el cargo de alcalde sin nota por tres veces.

Art. 14.

El que haya desempeñado sin nota por tres veces cualquiera de los oficios de república tendrá asiento de derecho con el Ayuntamiento en las funciones públicas.

TITULO V. De las facultades y obligaciones de los alcaldes.

Art. 36.

Los corregidores de los pueblos que S.M. tenga a bien nombrar, conforme a... y los alcaldes son las autoridades encargadas por S.M. del gobierno inmediato de los pueblos, bajo la dependencia de los gobernadores civiles.

Sus atribuciones son las siguientes:

- 1.º Publicar en la forma acostumbrada y hacer ejecutar en su respectivo distrito, las leyes, los decretos y Reales órdenes, las instrucciones, resoluciones y providencias que les comunicare el gobernador civil, y los acuerdos del Ayuntamiento en las materias de su atribución.
- 2.º Cuidar de la conservación de la tranquilidad pública y proteger la seguridad individual...
- 3.º Cuidar del buen orden de las ferias, mercados, teatros y cualquiera otra ocasión o paraje donde haya de verificarse alguna numerosa reunión.
- 4.º Inspeccionar los pesos y medidas, y el estado de salubridad de los comestibles y bebidas.
- 5.º Precaver los daños que puedan causar los edificios que amenazan ruina, y cuanto obstruya o haga peligroso el tránsito de las calles, plazas o comunicaciones públicas.
- 6.º Tomar precauciones y facilitar auxilios contra los incendios, las epidemias u otras calamidades.
- 7.º Conceder o negar el permiso para la celebración de toda clase de diversiones públicas.
- 8.º Anotar en diferentes libros los nacidos, casados y muertos en su respectivo territorio.
Estos libros o registros deberán custodiarse en el Archivo...
- 9.º Presidir las sesiones de Ayuntamiento, los actos públicos y las funciones religiosas a que éste concurra.
- 10.º Convocar el Ayuntamiento a sesiones extraordinarias.
- 11.º Y finalmente, velar sobre cuanto pueda ser conveniente a la mayor prosperidad de la población en los ramos que dependan del Ministerio del Interior...».

ALCALDES DE MOLLET DEL VALLÈS

Nom i Cognoms	Any	Data	Possessió
Josep Butjosa	1821	(13-VI)	1*
Bonaventura Pujol	1831	(6-V)	2*
Joan Ferran	1836	(27-VII)	3
Antoni Tintó	1836	(16-X)	4
Joan Ferran	1839	(4-VIII)	5*
Vicenç Duñó	1839	(11-VIII)	6
Joan Mutgé	1841	(2-II)	7
Francesc Planas	1841	(26-XII)	8
Josep Cladellas	1842	(11-XII)	9
Francesc Vila	1843	(8-I)	10*
Bonaventura Pujol	1844	(14-III)	11
Josep Cladellas	1846	(5-I)	12*
Josep Pujol	1848	(12-IX)	13*
Antoni Vila	1850	(1-VII)	14*
Antoni Borrell	1852	(2-III)	15*
Tomàs Illas	1854	(30-IV)	16*
Fèlix Ferran	1855	(10-VII)	17*
Joan Mutgé	1857	(1-VII)	18*
Fèlix Ferran	1859	(2-I)	19*
Andreu Duñó	1861	(1-IV)	20*
Ramon Vila	1863	(10-I)	21*
Josep Cladellas	1867	(6-II)	22*
Joan Mutgé	1869	(9-I)	23
Antoni Subirana	1869	(14-I)	24
Salvador Mollet	1869	(24-X)	25
Joan Comadran	1870	(20-IV)	26
Salvador Mollet Puig	1872	(1-II)	27
Jaume Demiguel Santaló	1873	(24-VIII)	28
Oleguer Duñó Lladó	1874	(13-X)	29
Joan Pujol Blanch	1875	(16-XII)	30
Ramon Viñallonga Rosés	1879	(1-VII)	31
Joan Torrens Baró	1881	(1-VII)	32
Josep Mutgé Morral	1884	(6-I)	33
Vicenç Pujol Mutgé	1885	(1-VII)	34
Josep Mutgé Morral	1887	(1-VII)	35
Vicenç Pujol Mutgé	1894	(1-I)	36
Ramón Ros Parellada	1895	(1-VII)	37

Nom i Cognoms	Any	Data	Possessió
Vicenç Riera Duran	1897	(2-VII)	38
Isidre Llargués Puig	1897	(18-XII)	39
Narcís Santamaría Viñals	1899	(1-VII)	40
Frederic Ros Sallent	1906	(1-I)	41
Vicenç Pujol Martells	1909	(1-VII)	42
Francesc Coll Saladrigas	1910	(1-I)	43
Francesc Paradell Suñé	1912	(1-I)	44
Joan Tura Pedragosa	1914	(1-I)	45
Josep Ribas Falguera	1915	(3-VI)	46
Joan Moretó Riera	1918	(1-I)	47
Josep Ribas i Falguera	1918	(26-V)	48
Joan Soler Rigullo	1920	(1-IV)	49
Ricard Canal Puigdoménech	1922	(1-IV)	50
Joan Camps Brunés	1923	(2-X)	51
Joan Serra Masachs	1924	(20-V)	52
Vicenç Camp Tintó	1930	(27-II)	53
Feliu Tura Valldeoriola	1931	(14-IV)	54
Joan Gay Carné	1934	(24-X)	55*
Josep Ribas Falguera	1935	(3-V)	56
Feliu Tura i Vallderiola	1936	(17-II)	57
Josep Fortuny Torrens	1937	(10-I)	58
Feliu Tura Vallderiola	1938	(3-VII)	59
Simeó Rabasa Singla	1939	(28-I)	60
Agustí Torrents Torruella	1941	(2-V)	61
Pere Careta Sans	1942	(5-III)	62
Ramon Negre Pou	1943	(18-X)	63
Jacint Maurell Saló	1952	(28-VI)	64
Francesc Llorens Martín	1958	(11-VI)	65
Ramon Careta Pou	1963	(7-I)	66
Fermí Jaurrieta Gallego	1965	(3-V)	67
Josep Ribas Cuní	1978	(26-IX)	68
Anna Bosch Pareras	1979	(19-IV)	69
Carme Coll Truyol	1983	(23-V)	70
Montserrat Tura Camafreita	1987	(30-VI)	71

FONTS DOCUMENTALS

(*) Indica que la data del document no correspon a la de l'elecció d'Alcalde però constata que ho fou.

Sigles: AHMMV. Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

AHS. Arxiu Històric de Sabadell.

D.O.G.C. Diari Oficial Generalitat de Catalunya.

-
- (1): Actes. Repartiment aigües. 1821. p. 12. AHMMV.
(2): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 167. AHMMV.
(3): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 1. AHMMV.
(4): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 5. AHMMV.
(5): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 8. AHMMV.
(6): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 8. AHMMV.
(7): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 11. AHMMV.
(8): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 12. AHMMV.
(9): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 17. AHMMV.
(10): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 17. AHMMV.
(11): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 22. AHMMV.
El resultat de les Eleccions Municipals dels dies 11-14 de Març de 1844 assenyala un empat a vots —64— pel càrrec d'Alcalde entre Bonaventura Pujol i Vicenç Fonolleda. L'Acta de la propera sessió de l'Ajuntament és de data 5-I-1846. Si més no durant l'any 1845 signà 3 documents com Alcalde En Bonaventura Pujol. Vegeu. (AHS. Passaports. 22-II-1845; id. 10-III-1845; id. 13-IX-1845).
(12): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 23. AHMMV.
(13): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 25. AHMMV.
(14): Actes. Ajuntament. (1836-1850). p. 27. AHMMV.
(15): Pressupostos. Ajuntament. 1853. p. 4. AHMMV.
(16): Passaports. 25-III i 30-IV-1854. AHS.
(17): Cèdules veïnatge. 10-VII-1855; 1-IX-1856 i 3-X-1856. AHS.
(18): Pressupostos. Ajuntament. 1858. p. 9. AHMMV.
(19): Pressupostos. Ajuntament. 1859. p. 20. AHMMV.
(20): Pressupostos. Ajuntament. 1861. p. 6. AHMMV.
(21): Pressupostos. Ajuntament. (1863-1864). p. 8. AHMMV.
(22): Pressupostos. Ajuntament. (1867-68). p. 4. AHMMV.
(23): Actes. Ajuntament. 1869. p. 1. AHMMV.
(24): Actes. Ajuntament. 1869. p. 3. AHMMV.
(25): Actes. Ajuntament. 1869. p. 25. AHMMV.
(26): Actes. Ajuntament. 1870. p. 4. AHMMV.
(27): Actes. Ajuntament. 1872. p. 12. AHMMV.
(28): Actes. Ajuntament. 1873. p. 11. AHMMV.
(29): Actes. Ajuntament. 1874. p. 21. AHMMV.
(30): Actes. Ajuntament. 1875. p. 50. AHMMV.
(31): Actes. Ajuntament. 1879. p. 27. AHMMV.
(32): Actes. Ajuntament. 1881. p. 21. AHMMV.

- (33): Actes. Ajuntament. 1883. p. 41. AHHMV.
- (34): Actes. Ajuntament. 1885. p. 36. AHHMV.
- (35): Actes. Ajuntament. 1887. p. 26. AHHMV.
- (36): Actes. Ajuntament. 1894. p. 3. AHHMV.
- (37): Actes. Ajuntament. 1895. p. 34. AHHMV.
- (38): Actes. Ajuntament. 1897. p. 47. AHHMV.
- (39): Actes. Ajuntament. 1897. p. 72. AHHMV.
- (40): Actes. Ajuntament. 1899. p. 44. AHHMV.
- (41): Actes. Ajuntament. (1905-1906). p. 21. AHHMV.
- (42): Actes. Ajuntament. (1907-1910). p. 78. AHHMV.
- (43): Actes. Ajuntament. (1907-1910). p. 97. AHHMV.
- (44): Actes. Ajuntament. (1911-1912). p. 43. AHHMV.
- (45): Actes. Ajuntament. 1914. p. 1. AHHMV.
- (46): Actes. Ajuntament. 1915. p. 1. AHHMV.
- (47): Actes. Ajuntament. 1918. p. 1. AHHMV.
- (48): Actes. Ajuntament. 1918. p. 34. AHHMV.
- (49): Actes. Ajuntament. (1920-1923). p. 1. AHHMV.
- (50): Actes. Ajuntament. (1920-1923). p. 148. AHHMV.
- (51): Actes. Ajuntament. (1923-1935). p. 9. AHHMV.
- (52): Actes. Ajuntament. (1923-1935). p. 42. AHHMV.
- (53): Actes. Ajuntament. (1923-1935). p. 158. AHMMV.
- (54): Actes. Ajuntament. (1923-1935). p. 178. AHMMV.
- (55): D.O.G.C. 24-X-1934. AHMMV.
- (56): Actes. Ajuntament. (1923-1935). p. 478. AHMMV.
- (57): Actes. Ajuntament. (1935-1937). p. 32. AHMMV.
- (58): Actes. Ajuntament. (1935-1937). p. 85. AHMMV.
- (59): Actes. Ajuntament. (1937-1939). p. 21. AHMMV.
- (60): Actes. Ajuntament. (1937-1939). p. 38. AHMMV.
- (61): Actes. Ajuntament. (1940-1943). p. 104. AHMMV.
- (62): Actes. Ajuntament. (1940-1943). p. 132. AHMMV.
- (63): Actes. Ajuntament. (1943-1946). p. 40. AHMMV.
- (64): Actes. Ajuntament. (1948-1952). p. 96. AHMMV.
- (65): Actes. Ajuntament. (1958-1961). p. 5. AHMMV.
- (66): Actes. Ajuntament. (1961-1964). p. 61. AHMMV.
- (67): Actes. Ajuntament. (1964-1966). p. 30. AHMMV.
- (68): Actes. Ajuntament. (1978-1979). p. 55. AHMMV.
- (69): Actes. Ajuntament. (1979-1980). p. 1. AHMMV.
- (70): Actes. Ajuntament. 1983. p. 212554. Secretaria.
- (71): Actes. Ajuntament. 1987. p. 360808. Secretaria.

NOTES SOBRE EL PLANEJAMENT URBANÍSTIC DE MOLLET DEL VALLÈS

Josep Gordi i Serrat
Pere Gordi i Serrat

INTRODUCCIÓ

Aquest article tracta d'una de les etapes més importants del planejament urbanístic de la nostra vila: l'aprovació del Pla General d'Ordenació Urbana.

L'objectiu és presentar, mitjançant una visió senzilla i entenedora, les principals idees del Pla d'Ordenació, endinsant-se només en els temes de planificació del sòl i deixant de banda tota la qüestió econòmica derivada del planejament, o sigui, l'estudi econòmic financer.

Creiem que avui en dia és prou oportú reflexionar sobre l'instrument que condiciona tot el creixement urbanístic del nostre municipi, ja que ens trobem en un moment d'expansió del sector de la construcció, degut a les bones comunicacions i a la proximitat de la nostra vila amb el Barcelonès, on els preus del sòl i dels habitatges fan que sigui difícil trobar vivenda.

En darrer terme, volem presentar unes breus reflexions sobre la situació urbanística actual.

PRINCIPALS IDEES DEL PLA D'ORDENACIÓ URBANA

Abans d'entrar en continguts, cal recordar els motius de l'inici del procés de revisió del planejament vigent. La principal causa és la incapacitat i demostrada ineficàcia de les normes i instruments urbanístics que tenia el municipi. L'objectiu del nou planejament era frenar el creixement anàrquic, que havia provocat una forta desigualtat entre els

barris, tant pel que fa a equipaments com a densitats. I preveure una ciutat més racional, a la vegada que treballar per disminuir els dèficits de serveis del poble. Per tot això, l'aprovació l'any 1982 del Pla General Municipal d'Ordenació Urbana és una fita històrica ¹.

El planejament urbà del municipi va restar pendent de la resolució de l'ACTUR de Santa M.ª de Gallecs, que condicionava la realitat urbana del poble. El conveni signat per la Generalitat i l'Ajuntament de Mollet dona sortida al problema, permetent el desenvolupament urbanístic fins l'autopista A-7, és a dir el sector nord-oest del nucli urbà, el qual passa a ésser considerat com a sòl urbanitzable no programat. Mentre que el nord de l'esmentada autopista, resta propietat de l'Institut Català del Sòl com zona agrícola.

La classificació i zonificació del sòl

La primera feina d'un Pla d'Ordenació és classificar el sòl, per tal d'atribuir un règim jurídic a cadascuna de les categories que s'estableixen: sòl urbà ², urbanitzable (programat i no programat) ³, i no urbanitzable ⁴. En el *quadre n.º 1*, extret del Pla General d'Ordenació, presentem les Ha. dels diferents tipus de sòl. En l'ordenació urbanística de Mollet (*figura n.º 1*), el sol urbà és la totalitat del casc urbà, o sigui tot l'espai densament edificat. En segon lloc, i degut a l'existència d'importants espais buits dins el sòl urbà, i d'un important nombre de vivendes no ocupades, es va considerar indicat no classificar l'espai urbanitzable programat i, en canvi, classificar com a no programat els tres futurs sectors de creixement de la ciutat: zona sud, el sector que va fins a la A-7 i la zona Garbi. Pel que fa a sòl no urbanitzable, només hi ha dos petits sectors; el primer es situa al sud del complex del Calderí i el segon entre la Casilla i l'empresa Merck.

Un cop classificat el sòl, el següent pas és zonificar o sigui atorgar els diferents usos (vivenda —casc antic, volumetria específica—, equipaments, indústria, etc.) a l'espai urbà, amb el màxim de detall ⁵. Pel que fa al sòl urbanitzable no programat, només assenyalar els sistemes generals o alguns de locals de gran transcendència, ja que aquest sòl s'acabarà de programar quan l'Ajuntament ho cregui convenient, mitjançant els P.A.U. ⁶.

Seguidament repassarem els plantejaments del Pla General d'Ordenació sobre el tractament i ubicació de les zones i sistemes. Pel que fa a la qüestió del sistema viari ⁷, el Pla General reconeix la gran importància del nus de comunicacions que envolten el poble. La de més transcendència pel terme és la N-152, que vertebrava la ciutat, encara que ori-

gina un seguit de problemes, de contaminació, sorolls i de circulació interna, per la gran densitat de vehicles que suporta. Des del 1979 resta projectada la seva desviació i el Pla General reflecteix la mesura com un element imprescindible pel desenvolupament futur de Mollet. Aquesta travessarà el terme de nord-est a sud-oest i tindrà diferents enllaços amb altres eixos que creuen el terme; amb les autopistes A-7 i A-17, amb la comarcal B-500 i amb un eix de nova creació que comunicarà amb la zona industrial de Can Prat i, posteriorment, amb el polígon industrial de Martorelles. Cal esmentar que les obres s'iniciaren a les darreries de 1988 i el seu acabament resta previst pel 1990.

D'altra banda, el Pla General preveu la creació d'una via de circumvalació dins el propi nucli urbà, per descongestionar el centre i connectar els diferents barris; la qual seguirà paral·lelament el curs de la línia fèrria de Barcelona-Puigcerdà, anomenant-se Via de Ronda (*figura n.º 2*). Pel que fa a la resta dels sistemes generals, el Pla General fa un seguit de previsions sobre el que s'hauria d'aconseguir a cada barri (*quadre n.º 2*).

Respecte a les edificacions, el Pla General, marca per cada zona (veure quadre de zonificació; *quadre n.º 1*) unes normes urbanístiques que indiquen: l'alçada possible de l'edifici, la profunditat, els usos acceptats, els tipus d'edificacions. Amb això, la qüestió de l'edificabilitat resta com un element de relleu, alhora de preveure la futura imatge de la ciutat. Sembla lògic que després de molts anys de lliure actuació per part dels propietaris, la nova reglamentació que restringeix l'edificabilitat creï conflictivitat. En aquest sentit citem unes paraules de l'alcaldeessa Anna Bosch ⁸:

«El Pla General, amb el criteri de racionalitzar el creixement i evitar que Mollet es converteixi en un suburbi metropolità, fa una dràstica reducció d'edificabilitat, disminuint alçades i profunditats edificables i prohibint l'edificació als patis interiors de les illes».

Finalment només destacar que el Pla, en preveure importants àrees de vivendes unifamiliars (*figura n.º 3*), va encertar el model d'edificacions que s'està produint a les comarques més properes a Barcelona, degut a la demanda de les mateixes per part de gent que abandona Barcelona buscant una millor qualitat de vida i uns preus dels habitatges més raonables.

Com a darrer aspecte, cal esmentar que el Pla General es va aprovar el 18 de Març de 1982, amb els vots dels grups del PSUC i PSC-PSOE, en un Plenari amb un gran nombre d'incidents, com l'abandonament del mateix dels regidors pel grup independent CUII i el grup de Convergència i Unió.

CRONOLOGIA DE LA REVISIÓ DEL PLANEJAMENT URBANÍSTIC

En aquest apartat presentarem breument, i per ordre cronològic, les principals etapes de la revisió del planejament fins arribar al moment present.

— El 5/12/79 l'Ajuntament aprova el projecte de revisió del Pla General, que surt publicat B.O.P. (Butlletí Oficial de la Província) el 23/2/80.

— El 5/12/80 l'Ajuntament aprova la suspensió de llicències de re-parcel·lació, demolició i edificació amb motiu de la revisió del Planejament.

— El 30/10/81 l'Ajuntament encarrega la revisió del Pla General al grup T.A.U. (Taller d'Arquitectura i Urbanisme) i els arquitectes encarregats del projecte són: J. Esteban, A. Font i J.M. Montero.

— El 17/12/81 l'Ajuntament fa l'aprovació inicial del Pla d'Ordenació.

— A principis del 1982 s'iniciarà l'exposició pública dels principals eixos del Pla d'Ordenació, i posteriorment s'iniciarà el període de presentació d'al·legacions.

— El 25/8/82 el D.O.G. (Diari Oficial de la Generalitat) publica l'acord de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona, pel qual restava aprovat definitivament el Pla d'Ordenació de Mollet del Vallès.

— Durant el 1983 el M.O.P.U. (Ministeri d'Obres Públiques) concedeix al Pla d'Ordenació de Mollet el primer premi nacional d'urbanisme.

— Durant el 1984, l'Ajuntament aprova el Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Natural, redactat per l'arquitecte Mariona Bonet.

— El 8/8/86 l'Ajuntament aprova un document de criteris de modificació del Pla General.

CONCLUSIONS

En primer lloc cal destacar l'esforç notable, en matèria urbanística, que han realitzat els ajuntaments democràtics. S'ha racionalitzat el desenvolupament urbà, sota les pautes marcades pel Pla General. S'han solucionat els dèficits de serveis bàsics (ensenyament, sanitat...). S'ha treballat i es treballa fortament en l'adequació de la infraestructura viària bàsica del municipi, per reduir la densitat de tràfic que suporta el centre i la travessia de la N-152. La seva eliminació serà un fet primordial a l'hora de recobrar l'habitabilitat del municipi.

La racionalització del creixement urbà passa per promoure habitatges que tendeixin a reduir la densitat d'habitants dins el municipi, un dels aspectes més negatius i que subsisteix en el Mollet actual. Cara al futur, s'ha de treballar per reduir les densitats a zones com la Plana Lladó (pisos de Can Sala), però en general a tot el nucli.

Per fer més agradable una ciutat, s'ha de treballar per recobrar espais i edificis que permetin gaudir millor del lleure i recuperar la consciència ciutadana del passat arquitectònic com a bé cultural. Per tant, cal anar rehabilitant el minso patrimoni arquitectònic i donar-lo a conèixer a tothom.

NOTES

1. El Pla d'Ordenació Urbana és una eina que classifica el sòl del terme municipal en: urbà, urbanitzable i no urbanitzable. En segon lloc preveu el creixement que tindrà la ciutat, programant al detall els usos futurs del sòl (vials, equipaments, sòl industrial, etc.) i dictant normes sobre l'edificació.
2. La llei considera sòl urbà aquells terrenys que tenen accés rodat, abastament d'aigua, electricitat i evacuació d'aigües residuals; o bé resten dins d'àrees urbanes ja consolidades, almenys en 2/3 parts.
3. El sòl urbanitzable és l'espai que es reserva pel creixement de la ciutat. El programat és el que entrarà primer en joc, mentre que el no programat resta en reserva.
4. El sòl no urbanitzable, es dedica a altres usos i l'edificació resta limitada a casos especials.
5. El quadre n.º 1 presenta les diferents categories d'utilització i aprofitament del sòl que el P.G.M.O. delimita, així com els símbols que té cadascuna sobre el mapa urbanístic de Mollet.

6. El programa d'actuació urbanística, serveix per convertir el sòl urbanitzable no programat en programat, és a dir, preveure en detall el seu creixement.
7. La Llei del sòl estableix que el planejament, un cop classificat el sòl, ha d'establir l'estructura general i orgànica integrada pels sistemes generals de comunicació, els espais destinats a zones verdes, els equipaments, etc.
Nosaltres a l'explicació hem diferenciat la xarxa viària, per la gran importància que aquesta té a Mollet. Així, sota el concepte de sistemes generals, inclourem tots els altres aspectes que són l'eix central de l'ordenació urbanística, per resoldre i preveure els dèficits o necessitats d'equipaments a cada barri.
8. Mollet informatiu n.º 2, Febrer 1982.

BIBLIOGRAFIA

- J. ESTEBAN, A. FONT i J.M. MONTERO (1981). *Revisión del Plan General Municipal de Ordenación Urbana*, Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Círculo de economía (1973). *Gestión o caos: El área metropolitana de Barcelona*, Ed. Ariel, Barcelona.
- *Informatiu Mollet*. Butlletí Municipal de Mollet del Vallès, n.º 0, Novembre 1981, n.º 1 Gener 1982, n.º 2 Febrer 1982 i n.º 3 Març 1982, Ed. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- M. SOLA MORALES (1979). «Ciutats i Catalunya: una perspectiva de futur»; dins *Catalunya cap al 2000*; Ed. Blume, Barcelona.

QUADRE N.º 1

ZONIFICACIÓ ESTABLERTA PEL PLA GENERAL EN ELS DIFERENTS TIPUS DE SÒL (1)

Sistemas generales o locales

Sistema viario	1
Sistemas de aparcamientos y terminales de transporte	2
Sistema de áreas de protección o servidumbre	3
Sistema de servicios urbanos	4
Sistema de espacios libres públicos	5
Sistema de equipamientos y dotaciones	6

El número indicador del sistema irá seguido de la letra a, b, c, según sea el régimen de suelo a que pertenezca.

Zonas de suelo urbano (a)

Zonas de ordenación por alineaciones de vial	a1
De casco antiguo	a11
De ordenación suburbana	a12
De ordenación en manzanas	a13
Zonas de ordenación por edificación aislada	a2
De vivienda unifamiliar	a21
De vivienda plurifamiliar	a22
De ordenación anterior aprobada	a20
Zonas de ordenación por volumetría específica	a3
De vivienda unifamiliar	a31
De vivienda plurifamiliar	a32
De ordenación anterior aprobada	a30
Zonas de ordenación por Unidades de Actuación	a4 (a41+a413)
Zona de conservación de la edificación	a5
Zona de servicios privados	a6
Zona industrial	a7
De ordenación por alineación de vial	a71
De ordenación por edificación aislada	a72

Zonas de suelo urbanizable no programado (b)

Gallecs al S. de la B-30	b1
--------------------------	----

(1) El número que té cada zona serveix per localitzar-la en el mapa. Com exemple presentem el mapa de les zones a21, a31 (figura n.º 3).

Mollet-Sur	b2
Sa Garbi	b3
Gallecs al N. de la B-30	b4

Zonas de suelo no urbanizable (c)

De aprovechamiento agrícola	c1
De protección de cauce	c2

Font: J. ESTEBAN, A. FONT i J.M. MONTERO (1981). Revisión del Plan General Municipal de Ordenación Urbana, Ajuntament de Mollet del Vallès.

QUADRE N.º 2

PREVISIONS DE L'AJUNTAMENT DURANT LA REDACCIÓ DEL PLA

«EL PLA BARRI PER BARRI»

Poques línies per un petit avenç del que serà el Pla General per a cada barri.

SANTA ROSA

- Completament del barri amb vivendes unifamiliars d'acord amb el conveni Ajuntament-Generalitat.
- Construcció d'una escola.

PLANA LLADÓ

- Parc-jardí a l'era del sindicat.
- Ampliació superfície del parvulari.
- Zona verda-jardí enfront al mercat de Sant Pancraç.
- Una escola d'E.G.B.
- Centre Social i Cultural del Barri.
- Instal·lacions esportives pròximes.
- Parc del cementiri.

ZONA SUD

- Zona verda a l'interior de l'illa de EDIMOSA.
- Qualificació de terrenys escolars (Sant Jordi).
- Urbanització del parc de l'estació.
- Réurbanització del primer tram de la N-152.

ROSALEDA-CAN GOMÀ

- Ampliació servei sanitari.
- Recuperació del «Cuartelillo» com equipament públic.
- Convertint la zona de davant en zona verda.
- Teatre Can Gomà.
- Completar la Ronda del Ferrocarril.
- Reurbanització N-152.

ESTACIÓ DE FRANÇA-CAN MULÀ

- Urbanització de Pau Casals.
- Zona verda en l'espai al llarg de la B-500.
- Pista Trebol.
- Zona verda ITISA.
- Remodelació N-152.
- Reurbanització de la Rambla.

ZONA CENTRE

- Zona verda central.
- Rambla Riera Seca.
- Tractament de casc antic.
- Protecció dels edificis històric-artístics.
- Remodelació de la Rambla.

CAN PANTIQUET

- Increment en 10.000 m.² de zona verda.
- Solució dels dèficits de zones verdes i equipaments escolars per sota de la Riera Seca.
- Reducció important en el nombre de vivendes previstes per a construir.

LOURDES

- Nou accés rodat.
- Urbanització zona verda.
- Pont a Can Vila.
- Dues aules d'E.G.B.

LA CASILLA

- Tractament de protecció.
- Ampliació i completament de la zona.
- Nous accesos.

Font: Informatiu Mollet.

Butlletí Municipal de Mollet del Vallès n.º 0. Novembre de 1981.

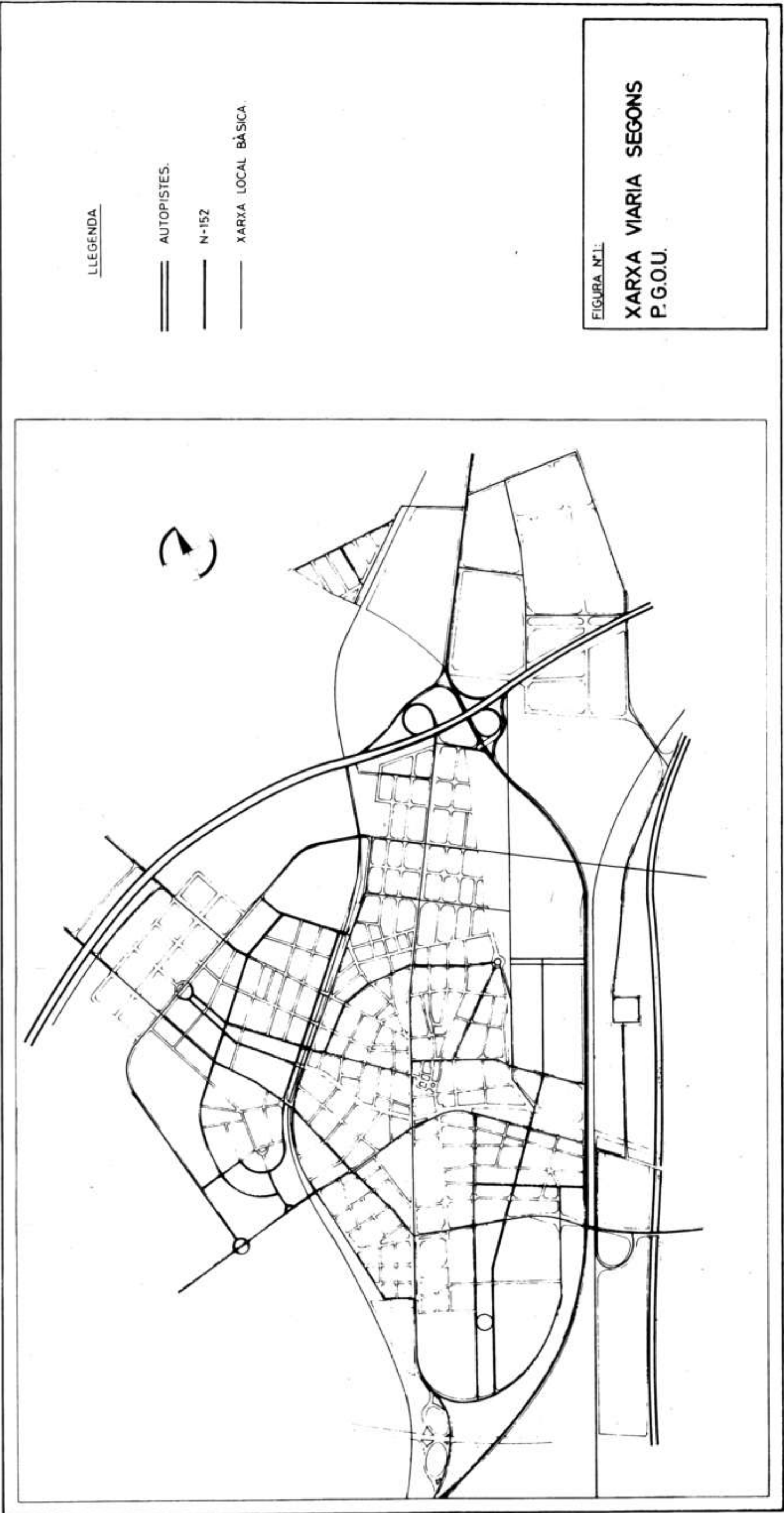

Fig. 1. – Xarxa viària

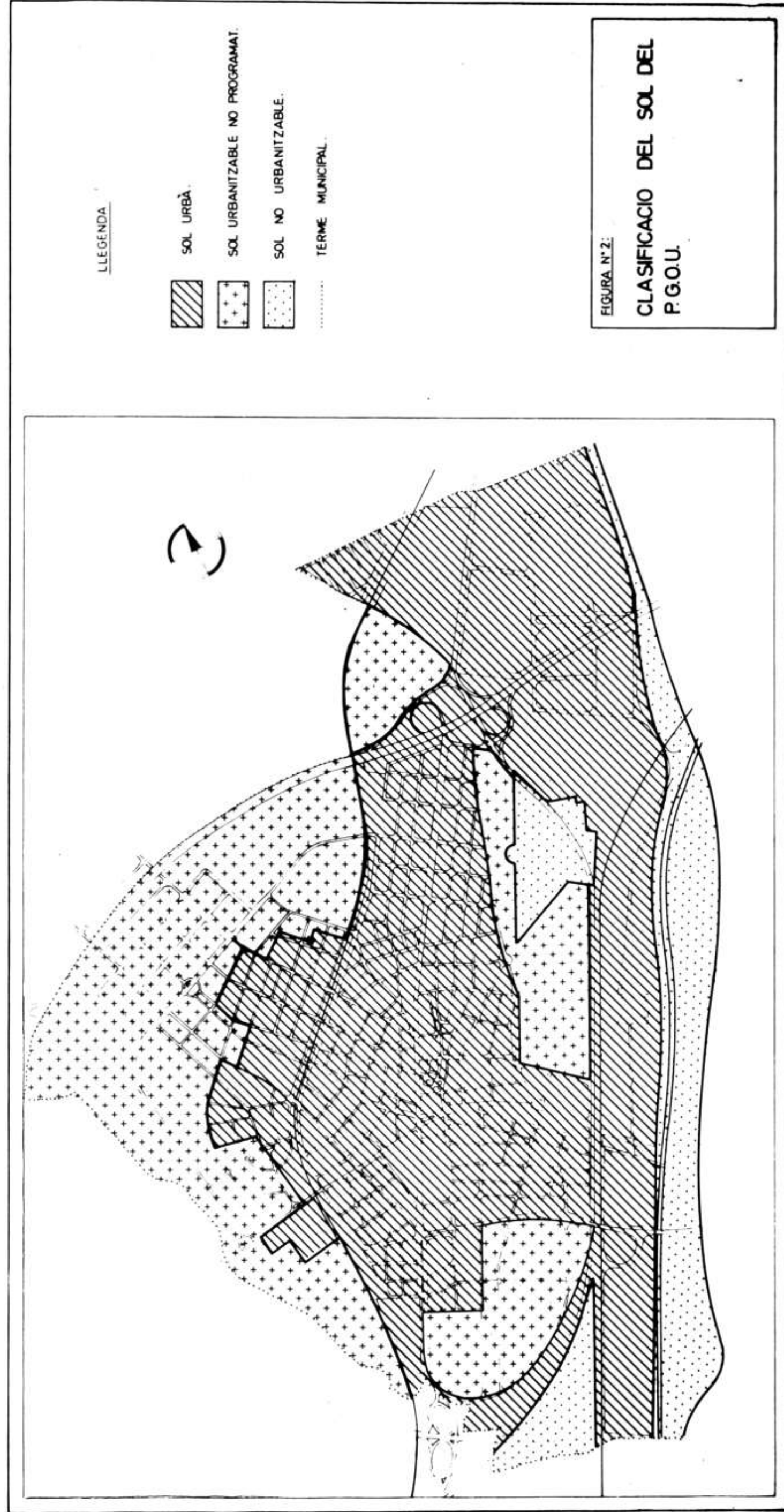

Fig. 2. – Classificacio del sòl segons el P.G.O.U.

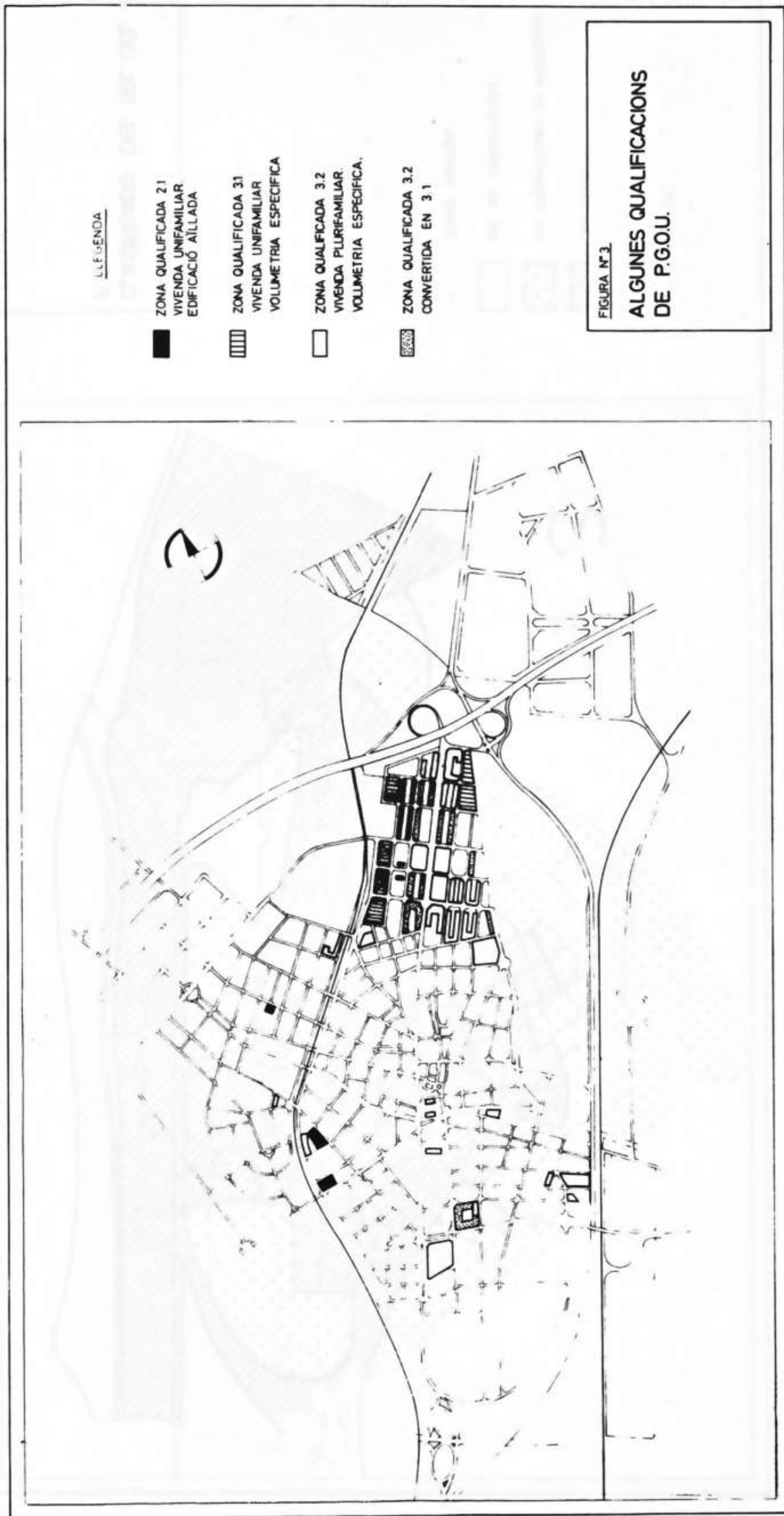

Fig. 3. – Algunes qualificacions del P.G.O.U.

Fotografia n.º 1

FRANCESC FOLGUERA I GRASSI, ARQUITECTE

**Joan Ventura
i Maynou**

La personalitat de Francesc Folguera i Grassi, està relacionada amb Mollet del Vallès, i per això, degut a ésser un arquitecte d'una enorme vàlua, creiem que és oportú que surti dintre d'aquests temes editats per Sala Fiveller.

Va néixer a Barcelona l'any 1891 i cursà els estudis d'Arquitectura, obtenint el títol l'any 1917. Va morir a Barcelona l'any 1960.

Perfil professional

El mateix any d'acabar els estudis guanyà el concurs de l'Ajuntament de Barcelona per col·laborar a les Ensenyances Tècniques de la Comissió de Cultura del propi Ajuntament, i va ser l'autor del Pla de Reorganització de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, l'any 1919.

Va dimitir d'aquest càrrec per poder-se dedicar plenament a l'exercici liberal de la seva professió, i durant tots els anys de treball no va descuidar mai la formació tècnica, ni els treballs d'investigació, com ens ho demostren tot un seguit d'articles, conferències i llibres publicats. Només com a informació, detallem els següents:

«Antoni Gaudí». Editorial Canosa 1929 - 305 pàgines.

«Urbanismo para todos». Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears. 104 pàgines.

«Articles sobre càlcul d'estabilitat». Total, 400 pàgines aproximadament.

«Articles sobre temes urbanístics». Total, 35 pàgines aproximadament.

«Articles d'Arquitectura d'habitatges». Total, 120 pàgines aproximadament.

«Articles de divulgació general». Total, 105 pàgines aproximadament.

Conferències varies sobre temes monogràfics.

Com veiem, disposava de grans coneixements matemàtics i de càlcul, que utilitzava en els seus projectes, i aportava solucions agosarades en una època en que la penúria dels materials constructius era evident; també ho demostra el fet d'haver renunciat pràcticament a una càtedra d'estabilitat de les construccions a Madrid, per motius familiars i professionals.

Arquitectura d'habitatges

L'edificació més important dintre d'aquest àmbit, és el Casal de Sant Jordi de Barcelona, en la cruïlla de la Via Laietana i carrer Casp (1928-1932).

Edifici innovador, tant per l'estil noucentista i pre-racionalista com per la simplicitat de línies de façana, amb unes escultures sòbries de Sant Jordi i uns baixos relleus d'en Rebull. Va ésser també, potser, el primer edifici que aglutinà diferents plantes per diversos usos, així com uns jardins exteriors en les terrasses superior i inferior.

Germana petita d'aquesta construcció fou la casa d'En Llorà, a Collsacabra, també molt reixida. Altres projectes foren vivendes per a mestres a Caldes de Montbui, cases per a treballadors «Azucarera la Baeza», i diverses vivendes unifamiliars.

Arquitectura civil

Són varies les obres realitzades amb caràcter civil o urbanístic. No obstant, entre totes destaca «El Poble Espanyol de Montjuïc», per encàrrec del Comitè de l'Exposició de Barcelona de l'any 1927. Per poder realitzar aquest projecte va viatjar àmpliament per documentar-se, obtenint un resultat brillant, tant pel seu urbanisme global com per la reproducció sincera de les edificacions amb un rigorós valor documental.

Segueix en importància el Teatre-Circ Olímpia de Barcelona (1921-1923), malauradament enderrocat després de la guerra civil. Construït a la Ronda de Sant Pau, cantonada carrer Aldana, amb capacitat per 6.000 persones, requeria un estudi de les façanes renaixentistes i plantejava el problema estructural de la cúpula que cobria la part central de la sala, d'uns 38 metres de diàmetre.

En projectes al voltant de l'aspecte urbanístic, destaca la Urbanització de S'Agaró, i en d'ella el Camí de Ronda (1935). De les obres que va projectar en aquesta urbanització, foren les més representatives «L'Hostal La Gavina» i els pòrtics de la finca «Senya Blanca», les quals donen un caràcter d'arquitectura mediterrània, perfecta i harmoniosa de forma, però de fort caràcter.

Altres edificacions foren les Bodegues Cooperatives de Marsà, Guiamets i Terrassa.

Arquitectura religiosa

Va ésser, sens dubte, l'aspecte més important de la seva trajectòria professional com arquitecte, ja que a la seva formació tècnica i intel·lectual, s'unia l'home profundament cristià, el seu rigorós criteri litúrgic i una entrega al treball, en bona part de manera altruista. Això ha fet que el conjunt d'aquests projectes hagin estat obres arquitectònica-ment cabdals.

Potser hauríem de citar, en primer lloc, tota l'arquitectura que durant molts anys va projectar i dirigir a Montserrat. Va rebre l'encàrrec, aproximadament acabada la Guerra Civil, del projecte de la nova façana del Monestir (*Fotografia n.º 2*), en la qual domina la Torre de l'Abat on estan ubicades les dependències pròpies del govern del Monestir, i les tres balconades, que donen a una sala d'actes, a altres sales i a dependències de recepció. Les tres balconades adornades amb baixos relleus de l'escultor Joan Rebull.

Segueix la remodelació de les tres places d'accés al Monestir, amb els arcs laterals, fanals, escales, amb escultures de Claudi Rius, Fran-

FOTOGRAFIA N.º 2

cesc Juventeny, Enric Monjo, Joaquim Ros i Frederic Marés; la sagristia, nova des de 1946, de voltes de llunetes, i un petit absís final, decorat amb pintures de Josep Obiols i marqueteria en els recobriments dels murs i portes.

Un any després es realitzà el nou Tron de la Verge, junt amb les petites escales d'accés; tot un treball de gran pulcritud de projecte, amb pintures al fresc de Josep Obiols; treballs admirats encara avui per molts arquitectes estrangers.

D'altres obres perimetrals al Monestir foren, en certa manera, el paviment de marbre del Claustre Abat Argerich (1952), el nou Via Crucis Monumental (1954), la reforma de les façanes de l'Hotel Cisneros i les Cel·les Abat Marcet, últimes en construir-se.

És en conjunt una arquitectura que molts entesos defineixen com netament mediterrània, en un perfecte equilibri entre la forma i l'esperit, i una visió en el seu conjunt de la imatge d'home religiós que transmet a tota la seva obra.

Segueixen esglésies com la de Sant Esteve de Parets (1947), d'estil romànic, d'una sola nau de carreu a l'exterior i, a l'interior, tres, amb

FOTOGRAFIA N.º 3

voltes sostingudes per pilastres, amb 22 capitells historiatats per diverses escultures de Frederic Marés. El campanar té tres cossos amb arcs llombards, i es conserva l'antic absis romànic.

La façana de l'església de Sant Sadurní d'Anoia, de sabor renaixentista i de ritme florentí, constitueix una fita arquitectònica notable. L'església de S'Agaró i la seva rèplica a l'Habana (Cuba) tenen la gràcia del nostre barroc mariner, clar i aeri. D'altres esglésies projectades foren la de Sant Antoni de Vilamajor, Roda de Ter, Premià de Mar, Martorell, Santuari de la Verge de la Salut de Sabadell, Cervera, Sallent i diversos treballs a Santa Anna de Barcelona.

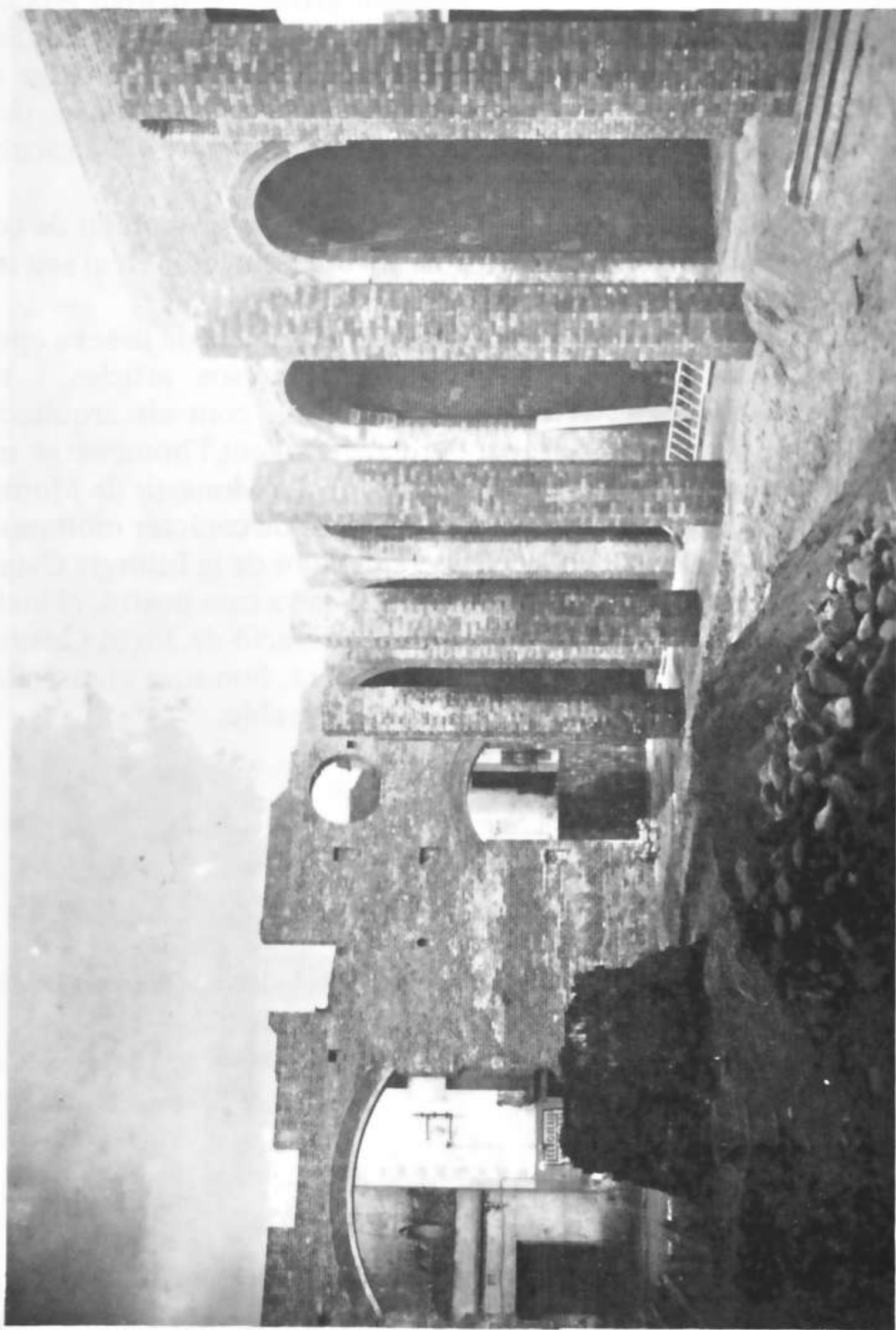
Deixem per l'últim lloc l'Església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès, (*Fotografia 1*) per les vinculacions naturals que els molletans tenim amb ella. Fou projectada i construïda nova, aprofitant l'espai lliure existent, i acomodant-se als carrers perimetrals del nou urbanisme i al campanar, que va ser l'únic testimoni que va quedar de l'Església gòtica antiga.

Es va començar l'any 1936, i es va inaugurar el 14 d'abril de 1941, juntament amb el cauçament i coberta del Torrent Caganell. De tipus basilical, l'obra és de maó massís, i els acabats provisionals dels exteriors, arrebossats. Consta de tres naus, la central de 13 metres d'amplada, les laterals de 3 metres, sostingudes per uns pilars octogonals. El projecte inicial, en la part interior, era fer un artesonat pla que sostingués la teulada de l'església, però la lògica penúria de materials de ferro va modificar el projecte i es va haver de recórrer als arcs de mig punt. Aquesta solució va originar tota una problemàtica de dilatacions i contraccions, que es va poder resoldre partint els arcs en els terços i fent-los aguantar per un mecanisme d'estructura metàl·lica en moviment sobre l'artesonat. Aquesta solució, agosarada en aquells temps, es va poder resoldre gràcies als grans coneixements de càlcul de que disposava el Sr. Folguera (*Fotografies n.ºs 3, 4 i 5*).

L'absis és quadrat, amb volta de llunetes. A cada costat hi ha uns grans ulls de bou amb unes vidrieres del pintor i escultor Jaume Busquets. L'Altar Major, sota d'un baldaquí o cimbori de traça clàssica, és decorat també per Jaume Busquets així com també la imatge de Sant Vicenç.

El frontís de l'arc triomfal està decorat amb mosaic romà pel taller Egara, de Terrassa; els rosetons i finestres dels laterals de la nau, que hi donen una llum perfecta, porten uns vitralls realitzats per Pere Cànoves, dels tallers Oriach de Barcelona.

Les capelles laterals corresponents al Santíssim i confessionari, tenen pintures murals de l'esmentat Busquets i de Francesc Vidal Gomà. La capella de la Sagrada Família feta per l'Escola Professional

FOTOGRAFIA N.º 4

Salesiana de Barcelona, la de Sant Francesc dissenyat pel mateix Folguera amb una imatge feta per Josep Campanyà i la de la Mare de Déu dels Àngels, obra de l'escultor Francesc Juventeny.

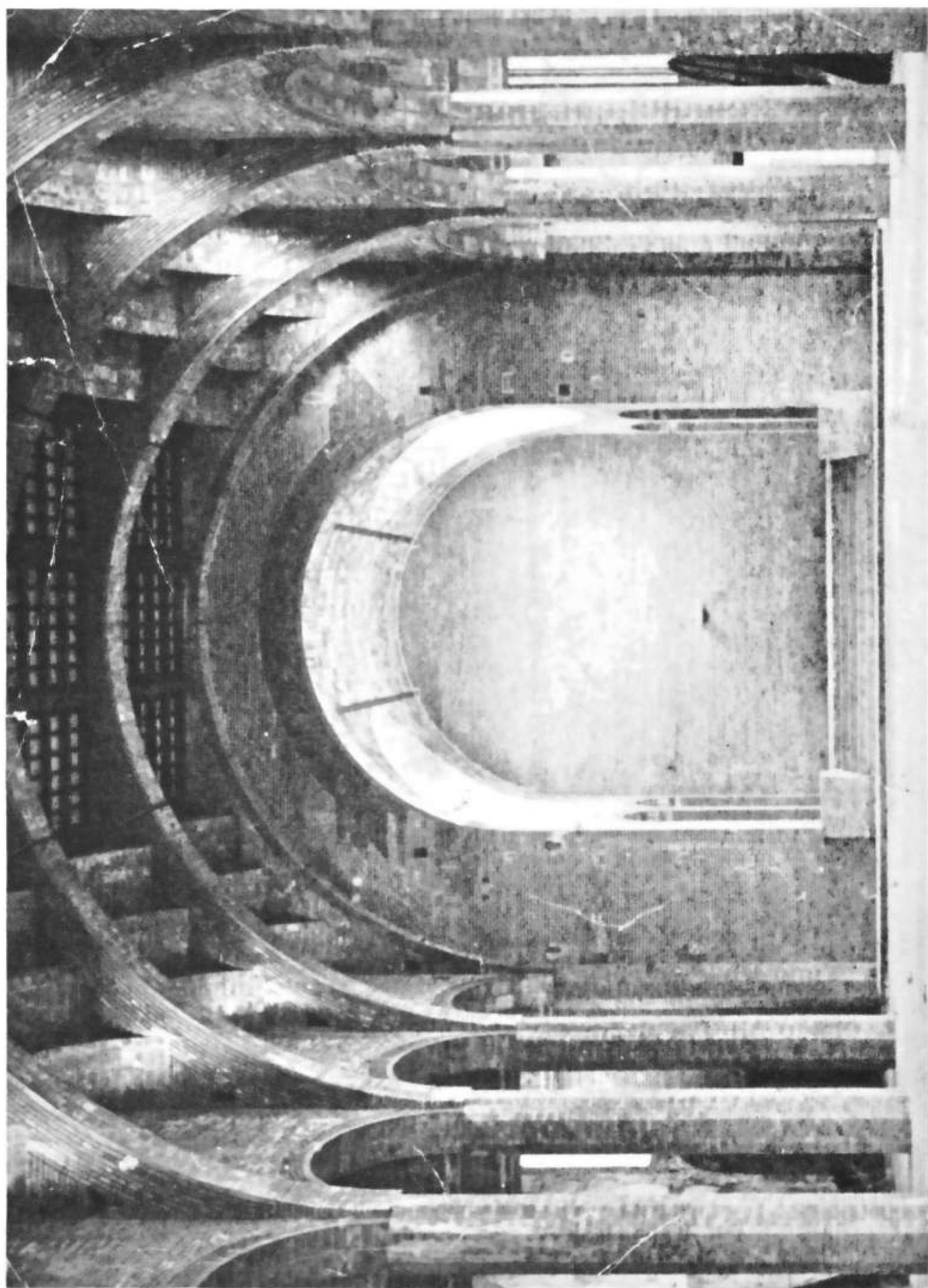
El Baptisteri fou decorat per l'eminent artista local Joan Abelló i Prat, amb pintures que representen temes baptismals. A prop del Santíssim existeix un conjunt pictòric de Jaume Busquets i la imatge del Sant Crist de Juventeny. Els dos altars colaterals del presbiteri, dedicats al Sagrat Cor i a la Puríssima, contenen imatges de l'escultor Manuel Martí Cabré.

Resumint, tant l'aspecte tècnic de l'obra com la seva unitat de conjunt, responen a la personalitat de l'arquitecte Folguera, en el seu més ampli context.

En l'actualitat és un dels arquitectes més estudiats de la seva època professional, havent-li dedicat i publicat diversos articles i treballs, tant els estudiants actuals d'arquitectura com els arquitectes vigents i els crítics d'arquitectura. Però segurament l'homenatge més representatiu és el que està grafiat a la façana del Monestir de Montserrat, en la que hi ha esculturats quatre catalans de caràcter molt montserratí, com són el Dr. Lluís Carreras, renovador de la Litúrgia Catalana, Mn. Antoni Batlle, fundador de l'escoltisme a casa nostra, el metge i sacerdot Pere Tarrés, cofundador de la Federació de Joves Cristians i mirall de caritat, i el nostre Francesc Folguera, home de grans valors humanístics, cristià exemplar i arquitecte admirable.

BIBLIOGRAFIA

- «*Diccionari Rafols*» d'Artistes de Catalunya, Balears i València. (Francesc Folguera i Grassi).
- «*Enciclopèdia Catalana*». Pàgines 556-557. Francesc Fontbona.
- Pere Benavent de Barberà. Arquitecte. *Revista Materials de Construcció*. 1960.
- Col·legi d'Arquitectes de Barcelona. *Biblioteca i Arxiu*.
- *Revista C.A.U.* Col·legi d'Aparelladors de Barcelona.
- «*El Noucentismo Catalán*». Enric Jardí. Pàgina 17-91.
- «*Obra completa*» de Josep Pla. Volum 30, pàgina 907. Volum 39, pàgina 29.
- *Arquitectura i Urbanisme durant la República*. Oriol Bohigas (diversos comentaris).
- *Arquitectura catalana*. Alexandre Cirici. Pàgina 255.
- *Catàleg Monumental*. Arquebisbat de Barcelona. Volum 1/2. Pàgina 672 i 697.

FOTOGRAFIA N.º 5

UN LLIBRE SÓN PARAULES QUE VOLEN ABRAÇAR UN TROS DE VIDA

Josep Masats

És difícil fer la tria d'algun fragment d'un llibre que has escrit tu. Es pot fer a l'atzar, llançant les pàgines a l'aire i recollint-ne tres o quatre tot voleiant, o pots deixar que esculli el teu gust del moment. Potser canviant amb el pas del temps.

El meu llibre sobre el pintor Joan Abelló és com un mosaic fet pacientment, amb dissenys i defallences, amb les imatges i les passions, els colors i les esperances d'un home que n'ha fet, de la vida, una rica, sensual, arriscada i combativa aventura. Una aventura escrita amb els pinzells del destí, amarats de colors irrepetibles, sobre la blanca tela de l'existència, i amb un paisatge al davant: el dels camps del Vallès de fa uns quants anys. El Vallés d'Abelló és com l'Amèrica d'abans del *descubrimiento*. És un bocí del globus terraquí que brilla amb la simfonia de colors sortida de la paleta del pintor de Mollet del Vallès.

T'ofereixo, lectora o lector, les «Primeres pinzellades» i «La fasciació pel nord enllà», que són el primer i el tercer capítol del meu llibre *Abelló*. (Ed. Àmbit. Barcelona, 1989), amb excel·lents fotografies de Joan Iriarte. Es tracta de dos fragments sobre la meua manera de veure i de copsar moments especials de l'home i de la seva pintura. Són paraules que volen abraçar un tros de vida.

PRIMERES PINZELLADES

A Joan Abelló, de petit, li agradava córrer pels camps i pel riu del Vallès, i mirar el pas de la primavera a l'estiu amb els canvis de tots els tons del verd als grocs i als torrats. De vegades es parava a badar amb un vol d'orenetes que feien ratlles negres pel cel o amb una granota

que nedava lleugera per l'aigua clara i fresca. Després, un cop a casa, pintava aquest món amb quatre llapis de colors.

Això passava abans de la guerra, quan el futur pintor devia tenir deu o dotze anys i era un nen sensible, un xic malaltís i solitari. Joan Abelló va néixer la vigília de Nadal de 1922 en una casa petita amb un hort, al darrera del carrer de Lluís Duran, de Mollet del Vallès. És la mateixa casa que, engrandida, gairebé setanta anys després acull un dels museus més insòlits, sorprenents i admirables del país. Aleshores la casa tenia al darrera un petit taller on treballava el seu pare, que era el llauner del poble. I els seus fills Joan —que era el gran— i Andreu, pujaven sota la mirada benigne de la mare i haurien de seguir l'ofici del pare, si no en passava alguna de grossa.

I en van passar, de grosses. Abelló primer volia ser escriptor, i, de fer-ho, possiblement hagués triat un dels arts més difícils. Després es va sentir atret per la música i va aprendre a tocar el piano i la guitarra. Un dia, que caminava ensimismat pels afores del poble, va veure un pintor dels que debò que plantava el cavallet davant d'un paisatge. El pintor es deia Castellsagués i era més gran que no pas ell. Abelló es va quedar parat, mirant-se'l d'un tros lluny com veient visions, i l'home va saber llegir en els ulls verds, espurnejats, vius i esbatanats de l'adolescent, i li va dir:

—Que t'agrada la pintura, noi?

L'altre va fer que sí amb el cap i els ulls.

—Que potser vols pintar?

Abelló ho desitjava amb tot el cor.

—Doncs té, pinta, i no en parlem més!

I li va allargar els pinzells i la paleta.

Abelló va empastifar un tros de tela i hi va quedar atrapat per tota la vida. Ja mai més no deixaria de pintar.

Com tampoc no va deixar de dibuixar ni quan feia de cambrer a la Cooperativa de Mollet per pagar-se els estudis de dibuix a una acadèmia de Barcelona. Entre cervesa, *carajillo* i got de vi, feia retrats al llapis plom de clients sobre les taules de marbre del cafè. Els feia amb un traç ràpid i segur, i es fonien de seguida sota la baieta humida del cambrer, però ajudaven a educar l'ull i la mà de l'artista.

Un dia algú li va dir que, pels voltants de Mollet, hi havia un pintor que pintava racons d'algun paisatge, masies i que no li feia res de pintar un hort de cols i ho feia amb la traça d'un mestre. Li van explicar que era un home gros, amb un bon ventre, que anava tocat amb un barret negre d'amples ales, magnífic, que duïa barba i que tot ell feia molt d'efecte. No podia pas ser d'altre que Joaquim Mir que feia una de les

seves campanyes pictòriques pel Vallès. Abelló va deixar plantats un parell de parroquians que esperaven la copa o la barreja i va córrer cap als camps a veure aquell personatge. Li va costar molt de trobar-lo, perquè Mir, des que va caure per un penya-segat a Mallorca i va quedar-hi estabornit, el perseguia la mania que algun altre pintor li copiaria el tema. I s'amagava al darrera de qualsevol arbre o mata. Abelló, però, el va trobar. I va descobrir el que per a ell era la *pintura* en els quadres de Mir. L'havia buscada molt i ara ja no la deixaria escapar.

Després va venir la guerra i Abelló va anar tres anys a la deriva, com tants i tants. La guerra, entre d'altres coses, li va partir els estudis. Amb les penúries, pinta sobre teles de sacs de patates oberts. A la Casa-Museu del pintor es conserva un retrat del seu pare, de cos sencer, fet sobre sac. Durant aquest temps es fa el seu primer estudi al galliner de casa seva, partint-lo i compartint-ne l'espai amb les veïnes de ploma i cresta que no paraven de fer renou.

Mentrestant, seguí fent de cambrer quan el llogaven i, si bombardejaven, mirava de protegir-se junt amb els clients que es quedaven al local, ficant-se sota les taules de billar. Un dia que estava fent una partida de billar amb el metge del poble, el doctor Rosés, les sirenes van avisar que s'acostaven avions enemics. El pintor es va arraulir, com sempre, a sota de la taula, i el metge, en contra del que acostumava a fer, se'n va anar cap a casa. Aquella vegada les bombes van caure al centre del poble i van morir 17 persones, entre elles el doctor Rosés, l'amic i company de joc del pintor.

Durant la primeria de la postguerra va a classes de dibuix a Barcelona, corrent al llarg del trens empaitat pels revisors, que li exigien el bitllet i més d'un tenia ganes de posar-li la mà a sobre.

Fa vida bohèmia i pinta. Crea paisatges d'un impressionisme intuïtiu i segueix els passos de Mir. Mentre feia el servei militar venia els quadres que pintava per 75 pessetes a un botiguer dels Encants. Aquest els signava Mir, els feia un tractament casolà per envellir-los i els venia per mirs autèntics. Abelló en va veure alguns en una de les galeries més prestigioses de Barcelona.

Són els anys del buit, de la por i del bandejament de l'art i la cultura en general. Els joves pintors no venen res, acostumen a dir que fer un quadre no costa tant com vendre'l. No van poder viure de la pintura fins a finals dels 50. Abelló pinta ventalls, corbates i panderetes. S'instal·la al forat d'una escala, paga al bar amb un dibuix i, després de recórrer durant bona part de la nit el barri Gòtic o el *Xino*, se l'emporta a dormir alguna dona de la vida a qui el seu bon cor no li permet deixar que un jovenet pintor passi la nit sota les estrelles.

Pinta els jardins de la Mogoda, tocats de lluminositat, i pinta nus com «La perla», una noia veïna seva que es deia Eugènia.

És un retrat que mostra el talent del jove Abelló. Durant aquells anys li és molt difícil trobar models. N'hi envia la mestressa del xalet, la casa de plaer de Mollet.

Un amic del servei li va presentar Pere Pruna; Abelló va entrar al seu taller i hi va passar un parell d'anys. Al costat de Pruna va aprendre a fer una geometria de les taques de colors, a distingir la línia de les coses i a pintar de memòria. Va pintar, en aquesta temporada, «La Garriganga», un retrat estilitzat d'una noia que volia ser ballarina. D'aquesta època en parla al seu llibre *L'hora del te*, i diu: «Recordo exactament el dia: 12 de juny. Aleshores jo tenia vint-i-dos anys i vivia en una bohèmia absoluta. Menjava poc. Vivia en un sota-escala rònc i miserable; però, gràcies a Pere Pruna, podia pintar tots els dies en el seu estudi de la plaça Reial. I això era molt important per a mi».

«En aquella època inicial de la seva joventut, podia renunciar a moltes coses menys a pintar. Podia renunciar a les coses vermelles de la pell i de la sang. A tots els goigs sensuals de l'estòmac i del sexe. Això no vol dir pas que hi renunciés voluntàriament ni per ascetisme. Simplement: podia estar-me'n sense que trontollés el meu equilibri interior. El que no podia fer era deixar de pintar. I és per això que el dia que vaig conèixer En Pruna i em va oferir el seu estudi i la seva guia, vaig sentir-me el més afortunat i ric dels mortals».

Durant aquests anys un dels quadres remarcables que pinta és «La convalescent», retrat fet a una noia malalta d'un prostíbul. L'expressió que dóna Abelló al rostre de la noia i al fons que l'envolta xoca contra el realisme convencional i tocatardà dominant aleshores. El pintor haurà d'esperar una pila d'anys perquè se li reconegui el valor de la seva pintura figurativa.

LA FASCINACIÓ PEL NORD ENLLÀ

Amb la mort de Carles Pellicer, pagat el deute amb el mestre, Abelló recupera la llibertat. Escriu *L'hora del te*, llibre que evoca amb lirisme la vida bohèmia i els seus mestres, especialment Pellicer i el món que desapareix amb ell, fet de records finiseculars. Abelló estabilitza més la seva vida, i es casa amb Paquita Roma, amb qui tindran dues filles, Maria del Mar i Marta. Fa exposicions amb bones crítiques, com la de l'Argos a Barcelona i ven quadres. Però el mite que s'ha dit

del nord enllà l'ha fascinat des de sempre. I això fins i tot es veu a la seva pintura de la primera part, la qual, d'una manera si es vol gairebé intuïtiva, s'acosta més a la del centre d'Europa que al Prado o a Roma, encara que té l'empremta d'un Mediterrani personalíssim.

Un dia ho va plantar tot i se'n va anar a Londres, on no anaven altres pintors. Canvia el París dels artistes per una llum més densa, enfosquida i nova per a un mediterrani. Encara que la humitat i les boires baixes de Mollet tenen afinitats amb els paisatges londinencs.

A Londres no coneix ningú. S'instal·la a viure en un garatge, que al mateix temps li fa d'estudi, i pinta sense descans. Frequentia la National Gallery on se sent molt a prop de la lluminositat que, com una espiral, es difon pels quadres de Turner. Fa altra vegada vida bohèmia, ara, però, viu més a la manera d'un *gícolo* que de la dels anys quaranta. Un cop vençudes les desconfiances inicials dels veïns cap a un artista mediterrani amb barba, cabells llargs, camisa virolada i llaç al coll, que el veuen passar amunt i avall amb un quadre sota el braç, una associació assistencial li proposa fer-se càrrec d'una alcohòlica, una senyora d'edat que viu tota sola i que es nega a anar a qualsevol residència. El pintor accepta, es torna a trobar en un cas una mica semblant al de Carles Pellicer, i obté, així, una casa confortable i una nova estabilitat que li permet pintar sense entrebancs. Ell fa el que pot i la senyora no l'entretén gaire. Ella només accepta mitja ampolla de whisky i un xic de companyia. Cada dia, de bon matí, els repartidors els deixen la llet, el pa i altres queviures a la porta i, puntualment cada dos dies, una ampolla de whisky. A mig matí la senyora ja havia agafat el gat, i li durava fins a l'hora d'anar a dormir.

Així va passar un any sense a penes vendre res. I quan ja pensava en el retorn, un diumenge que deixava veure un raig de sol, pintant a la riba del Tàmesi, va conèixer un dels badocs que sovint l'envoltaven. Era un londinenc que es va entusiasmar amb la seva pintura, i no solament li va comprar uns quants quadres, sinó que va presentar el pintor a la Broadway Art Gallery. Abelló hi va exposar aviat, va començar a vendre i a ser conegut a Londres, on va viure uns deu anys, encara que amb retorns esporàdics a Barcelona o al Vallès. També passà un any a l'illa de Man, que és una reserva d'espècies desaparegudes o en extinció a les altres illes, i on es fan curses de motos. Abelló hi pinta des dels indrets més insòlits fins a les motos en plena acció.

A Londres coneix la flor i nata de l'art europeu. Frequentia l'estudi de Chelsea de Francis Bacon, el creador estimulat per la droga i adorador de la bellesa dels jovenets. També coneix Henri Moore i, a través d'una bona amiga jueva d'aquells anys, marxant, entra en contacte

amb Kokoscha, amb qui els unirà l'exigència colorista aplicada a l'expressivitat.

Durant el període londinenc la pintura d'Abelló es consolida i es mostra com un expressionisme personalíssim, que no té la tragèdia ni de pintors nòrdics ni d'un Goya de la Meseta. Té l'expressivitat tant dels uns com de l'altre, però fa una pintura mediterrània, d'un colorisme únic, agressiu i nítid, com un castell de focs en una nit de Festa Major.

L'altra gran etapa pictòrica i vital, que durarà uns vuit anys, la fa a Bèlgica, a partir de 1964. Hi és convidat per pintar al poble flamenc de Lillo, situat a l'extrem del port d'Anvers. És un poble fundat pels espanyols durant un dels *imperios*, i el van batejar amb el mateix nom que el Lillo que hi ha a la província de Toledo. El Lillo flamenc estava amenaçat d'inundació a causa d'una de les ampliacions del port i se'n vol salvar el casc antic. Abelló fa una dotzena de quadres a l'oli de cada un dels pobles que porten el mateix nom i s'exposen junts a Bèlgica. S'hi poden veure a tocar els paisatges de Castella vista per un pintor català, amb la Meseta plana, immensa i rutilant, fets amb els colors vius i el traç solt d'un pintor de prop de la mar clara. Abelló en trenca l'estructura tot mantenint la forma realista. Als quadres de Bèlgica, no es lliga tant a la forma i hi apareixen els grisos humits que entristeixen la vida del port, amb el cel com una tapadora fosca sobre els mariners i les barques. De les pintades a Flandes en queden teles memorables, com les del port o la del molí.

Tot i les llargues estades a l'estranger, Abelló viatja tan sovint com pot a Mollet del Vallès. Hi va a pintar a l'estudi i a dur-hi noves peces per a les col·leccions. Durant aquests anys, a les parets es van penjant els retrats que li fan pintors amics seus, com Picasso, Dalí, Rogent, Subirachs, Tàpies, Aulèstia, Guinovart i d'altres, fins arribar a dos-cents. També va ampliant les col·leccions que té de Mir, Manolo Hugué, Pi de la Serra, Nonell, entre d'altres.

El petit estudi del galliner, ampliat, va ser l'estudi gran d'un pintor col·leccionista. Amb el temps es va convertint en un museu on pinta Abelló.